

VÅRE
ROVDYR

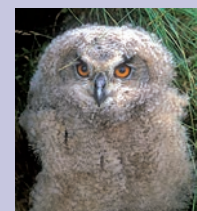
Nr. 4/2008

Årgang 22

Forside:
Løve i
Kruger
nasjonal-
park.
Foto: Rune
Bjørnstad.

Bakside:
Hubrounge på
Solværøyan
i 2001. Foto:
Viggo Ree.

Side 100
**Solværøyan –
Helgelandskystens
naturjuvel**

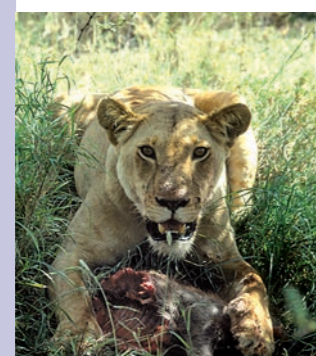
Side 104 **Naturarv på billigsalg**

Side 106 **Ulvestatus**

Side 108
Revestreker

Side 110 **En studie i godmodighet**

Side 112
**Blant løver og
leoparder**

Side 122
I mårskogen

Spekulativ rovdyr- journalistikk

Nok en gang er to personer angrepet av bjørn i Sverige. Det var naturligvis også denne gangen jegere med hund! Bærplukkere, kvinner og andre turgåere blir som vanlig ikke offer for bjørnetennene. I Norge kastet media seg, som tidligere, over slikt salgbar tema. Begge tilfellene ble førstesidestoff i *Verdens Gang*. Den siste saken fikk majoriteten av førstesiden i denne avisen 16. november. Hele side 8 og 9 ble viet hendelsen med overskriften «Bjørnen tygget på benet mitt». Et nærbilde i farger av den drepte bjørnens blodige nakke- og hodeparti slår mot en. Så et av hele den døde bjørnen og en portretterende jeger. Nok et nærbilde viser masse blod og to hender som vil vise frem bjørnetanngardene. Det største bildet viser jegeren som ble angrepet og hans skader. Det fortelles hvordan hunden hadde bjeffet og knurret mot noe under en stubbe, som jegeren sier han trodde var en grevling. Han fikk så med seg et par av jaktkameratene. I det han skulle sette hunden i bånd, så han den digre bjørnen. – Da jeg var på tre meters avstand reiste bjørnen seg og sprang i mot meg og angrep, hevdet jegeren. Det sies ikke et ord om, slik det gjorde på svensk tekst-TV, at hunden hadde stått og gjødd på bjørnen utenfor hiet i *en time* før angrepet skjedde. Med slike opplysninger får saken straks et annet perspektiv! Episoden kostet ikke kun en stygg skade på et menneske, men også livet til bjørnen. Måten det hele i kjent stil ble presentert for leserne på skaper kraftige negative ringvirkninger og økt frykt. Kanskje det var det som var meningen? Enda et bjørneangrep ble ført opp på statistikken. Svært ofte blir slike statistikker presentert uten at det sies noe om hvorfor bjørnen angrep. Den massive norske mediedekningen av slike saker er som regel ikke preget av fakta om bjørnens biologi og væremåte, men av blodige bilder, uhygge og menneskets kamp mot udyret. Reportasjene blir dermed langt fra objektive, sett fra rovdyrets ståsted! Så blir det hauset opp at brunbjørnen ofte er livsfarlig, også for oss vanlige turgåere uten løshund. Brunbjørnen hverken kan eller må sammenliknes

med andre bjørner som grizzly, svartbjørn og isbjørn som ofte krever en annen oppførsel fra oss mennesker.

I ettertid av den tragiske episoden høsten 2007, hvor en jeger og hundens hans ble drept av bjørn i Valsjöbyn i Jämtland i Sverige, viser undersøkelsesrapporten at bjørnen hadde flere skader og mangler. Det fremgår også av politirapporten at mannen som ble angrepet i mørket utenfor en utedo ved ei jakthytte hadde et ekstremt høyt alkoholinnhold i blodet da han ble drept av bjørnen. Like ved var det en slakteplass for elg som naturligvis trakk bjørner til seg. Den utløsende faktor for angrepet kan ha vært den løse hunden, som ofte representerer stor irritasjon for bjørn. Med det rasende rovdyret etter seg løp kanskje hunden til sin eier som igjen førte til angrepet på et menneske. Selv om det ikke var en reell sammenlignbar jakt-situasjon, som i saken i VG 16. november, så fortalte den norske mediedekningen på kjent vis kun enkelte sider av saken.

I Norge har vi godt under en håndfull binner som føder unger hvert år. Stortinget har vedtatt at vi skal ha 15 årlige ynglinger. Det totale antall bjørner som er registrert på norsk jord er allikevel litt over hundre individer – noe som primært skyldes at omstreifende svenske hannbjørner svinger innom vårt land i ny og ne. Sverige huser ca. 2.800 bjørner, og her er det en avslappet og faktabasert holdning til rovdyr. I vårt land blir rovdyrfrykten og rovdyrmotstanden hauset opp så mye som mulig. Like etter tragedien i Valsjöbyn var det en rekke debatter om bjørn og farlighet i radio og TV i Norge. I Sverige var det ingen radio- og TV-debatt i det hele tatt! Omtrent samtidig ble en mann drept av okse i Norge. Det interesserte norske medier seg knapt for. Også da en mann i juni ble drept av okse i Norge var det minimalt med presseoppslag. Og naturligvis ingen debatter i radio og TV. Selv var jeg i NRK-debatt mot FrPs Tord Lien i forbindelse med Valsjöbyn-hendelsen. Jeg var også med i hovedinnslaget på NRK 1s Dagsrevyen på samme tid. I denne direkte-sendte diskusjonen viste stortingspolitiker Gunnar Gundersen fra Hedmark Høyre til hvor farlig det er å ha bjørn i naturen og nær bebyggelse, og han forlangte at vi måtte ha enda færre bjørn i Norge, og at det måtte bli enklere å få skutt dem. Etter sendingen sa redaktøren at det var svært uvanlig å åpne Dagsrevyen med tre–fire minutters diskusjon i studio mellom to kamphaner. Da innså jeg hvor stor interesse det virkelig er for saker som bjørneangrep i et annet land, og at temaet selger svært så godt her hjemme. Det er da ekstra ille å være vitne til at blodige vinklinger og spekulativ journalistikk ofte preger reportasjene uten at vi som taler naturens og rovdyrenes sak får slippe nok til med annen fakta.

Birger Westergren

Gjeste kommentar

Vårt dyrefiendtlige fedreland

Jenny Rolness
NOAH – for dyrs rettigheter

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) har følgende slagord: «For liv i naturen og natur i livet». Stort mer misvisende kan det ikke bli. For i Norge er 36 % av pattedyrene og 34 % av fuglene rødlistet, og naturens liv i ferd med å forstumme.

Langs kysten stuper bestandene av måser og andre sjøfugler. En farlig kombinasjon av matmangel og miljøgifter legger hekkekolonier øde. Likevel befinner de fleste av disse nedadgående artene seg fortsatt på jaktbarhetslista – selv om måsene vanligvis ikke brukes til mat, og selv om fuglejakt er økologisk uforsvarlig og har høy skadesktingsprosent. I Norge er menneskenes ønske om friluftsliv og rekreasjon med våpen i hånd viktigere enn liv i naturen. Hjortedyrene slaktes ned som aldri før. Viltmyndigheter og grunneiere roper opp om beiteskader og nært forestående sultkatastrofer. Samtidig prøver enkelte jegerstemmer å overdøve dette samstemte koret, og forteller at de ikke ser elgen for bare skog. I Telemark gir mange jegere opp jakta, det finnes nesten ikke elg igjen i skogene. Likevel snakkes det om å «skytte ned bestandene», jaktkvotene økes og jakttida forlenges frem til jul.

Det er lett å glemme at bestandene består av enkeltindivider med samme følelser og livsønske som de som jager dem, de «modige» menn og kvinner som med en liten trekning i fingeren klarer å felle skogens beboere. Jakt er moro, det kan man lese i omtrent hver eneste avis i dette landet. «Det er gøy å skyte på dyr», sa en ungdom som debuterte som jeger, som om det var et spennende skytespill det handlet om. Skoleelever har med seg bilder av ihjelskutte dyr på mobiltelefonen og viser dem stolt frem i klassen, og de færreste lærere ser faresignalet i dette. Selv om det er grundig dokumentert at manglende empati for dyr henger sammen med manglende empati for mennesker.

Arter som livnærer seg på kjøtt og fisk lever på nåde i Norge. Steinkobbe og havert er rødlistet – likevel jaktes de langs hele kysten. Enkelte kommuner innfører til overmål skuddpremie på disse dyrene, som står i fare for å dø ut i løpet av dette århundret.

De store rovdyrenes situasjon er enda mer kritisk, og ulv står i fare for å dø ut i løpet av ti år. Likevel tillater DN skadefellinger og lisensjakt. Genetikere viser til at en kombinasjon av lite genetisk variasjon og innavl kan bli katastrofalt for de miniale rovdyrbestandene, som dermed kan komme i samme situasjon som fjellreven. I tillegg til innavl trues den av sultedød når gnagerårene slår feil. Mangel på store rovdyr gir færre kadaver for fjellreven, og ryper er det også få igjen av – de hører med til artene som er etterstrebet som rekreasjonsobjekt for menneskene. Samtidig som fjellrev oppdrettes for utsetting i Norge, tillates fangst på Svalbard – blant annet med den middelaldersteinfella – for å opprettholde den samme tradisjonen som nær utryddet arten i Norge.

Det råder en usedvanlig gjerrighet i Norge i forhold til dyr og natur. Det finnes ingen offentlige redningscenter for dyr, ingen offentlig beredskap for oljeskadede fugler, ingen viltvoktere som beskytter de siste ulvene, og selv kritisk trua dyr skytes fremfor å flyttes når det oppstår konflikter mellom næring og natur. Kravet om å få bruke naturen til rekreasjon og fylle sine fra før overfylte fryser og mager, går langt foran hensynet til dyrene. Man holder alle arter nede på et minimum for å hindre at de kommer i veien for oss. Ser man flere eksemplarer av en art samtidig så er den for tallrik og må desimeres. Paradoksalt nok gjennomføres denne utrensningen av den eneste arten som truer jordas eksistens med sin overbefolkning.

I kontrast til Norges faunafiendtlighet står en rekke andre lands natursyn, der dyrearter tillates å være tallrike, der strendene kan være fulle av seler og himmelen kan fylles av fugler, uten at menneskene føler sin maktposisjon truet og griper til våpen. Slagordet «For liv i naturen og natur i livet» bør endres til: «For vår selvoppnevnte rett til å misbruke og manipulere naturen». For det er det alt handler om i Norge. Menneskenes rett til å drepe, fornøye seg, forvalte og fortrenge – alt i blind egoisme.

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
Stens trykkeri as
Dilling

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

Solværøyan en junidag i 1999 – med de spesielle Træna-fjellene i bakgrunnen. Foto: Viggo Ree.

Solværøyan – Helgelandskystens naturjuvel

Gigantisk vindmøllepark planlagt i verdens tetteste hubrobestand

Av Espen Rolv Dahl

Den som uten nødvendige forkunnskaper besøker Solværøyan i Lurøy kommune en vindpisket regnværsdag i november, vil ha vanskelig for å fatte hvordan et forblåst og ugjestmildt kystlandskap på Helgeland kan inneha biologisk mangfold og naturverdier av internasjonale proporsjoner. Sannheten er allikevel at denne ansamling værpinde holmer, øyer og skjær under polarsirkelen er blant det ypperste og mest verdifulle som norsk natur har å by på.

Solvær er et vakkert stedsnavn. En uværsdag midtvinters kan navnet synes paradoksal, men den som en gang har hatt gleden av å tilbringe lyse og varme midtsommerdøgn i Solværøyan, vil aldri mer stille spørsmål ved navnevalget. Solværøyan er et vakkert sted.

Det gir liten mening å beskrive Solværøyan uten å framheve områdets egenartede biomangfold. Øyene har siden 1989 hatt internasjonal status som IBA-område (Important Bird Area) med bakgrunn i sin

Hubro på Solværøyan. Arten ble av Norsk Ornitologisk Forening valgt til Årets Fugl 2008. Foto: Frode Johansen.

Hubrounger i reir på Solværøyan den 5.8.2001. I tillegg til vånd livnærer arten seg også av en del sjøfugler i dette området – som bildet viser. Foto: Viggo Ree.

spesielle verdi for havørn. Allikevel er det først og fremst som leveområde for hubro at Solværøyan har en helt unik posisjon nasjonalt og internasjonalt. Ingen andre steder vet man at hubroen forekommer i like stor tetthet. Uansett beregningsmåte har hekkende hubropar i Solværøyan hver for seg mindre enn 2 km² landareal å boltre seg på. Det finnes sågar enkelte hubropar i sentrale deler av Solværøyan med hekketerritorier som ikke dekker særlig mer enn 1 km² landareal. Når hvert enkelt hubropar okkuperer så beskjedent areal, blir det også plass til flere. Solværøyan huser derfor det som sannsynligvis er verdens tetteste hekkebestand av hubro. Man kjenner ikke

tilsvarende forekomst av hubro noe annet sted på kloden.

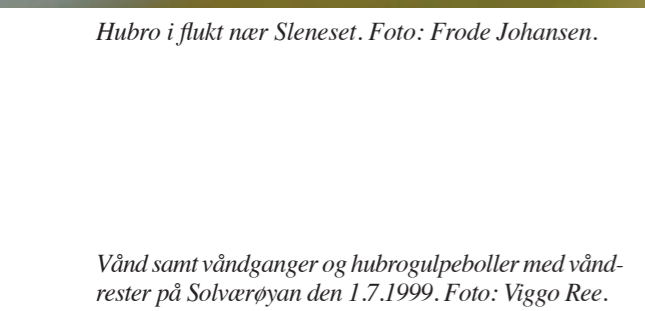
Overfladisk betraktet kan den ekstremt høye hubrotettheten i Solværøyan synes som en økologisk selvmotsigelse. For hvordan er det egentlig mulig at verdens tetteste hubrobestand lever i Solværøyan – en ansamling små øyer i storhavet langt nord under polarsirkelen? Hvilke økologiske mekanismer og årsakssammenhenger kan forårsake og forklare et slikt frapperende naturfenomen?

Undertegnede har de siste femten årene drevet kartlegging og overvåking av

Hubro i flukt nær Sleneset. Foto: Frode Johansen.

Vånd samt vånganger og hubrogulpeboller med vånderester på Solværøyen den 1.7.1999. Foto: Viggo Ree.

Ubenyttet reirplass for hubro på Solværøyen i 1999. Stedet var i ferd med å gro til etter gjennomført hekking året før. Foto: Viggo Ree.

En del av vindmølleparken på Smøla. Foto: Espen Lie Dahl.

hubrobestanden i Solværøyen og tilliggende områder nord på Helgelandskysten. Erfaringene fra dette arbeidet indikerer at enkelte miljøfaktorer har høy forklaringsverdi for hubroens reproduksjonssuksess, mens andre faktorer er mindre viktige eller også helt uten betydning. En faktor som **ikke** skiller Solværøyen fra den øvrige verden er kraftlinjer. Øyriket rundt Sleneset har for lengst fått tildelt sin rause andel el-installasjoner. Og kraftlinjene i Solværøyen har ikke vært mindre potente fugledreper enn det øvrige distribusjonsnett for el-kraft her til lands. Tvert imot har Sleneset-området over mange år vært belemt med et tilårskomet og dårlig vedlikeholdt kraftlinjenett, noe som har forårsaket en uforholdsmessig høy dødelighet blant hubroene i Solværøyen. Oppgradering og modernisering av distribusjonsnettet i Lurøy de siste årene har heldigvis bedret noe på situasjonen, men fortsatt dør hubroer av elektrosjokk her ute. Enkelte lokaliteter har vært særlig hardt rammet og har fungert nærmest som «svarte hull» der hubro har reetablert seg om og om igjen, bare for å dø ved elektrosjokk etter relativt kort tid. Dette til tross – kraftlinjene har **ikke** klart å slå ut hubrobestanden i Solværøyen.

Ut fra ovenstående kan man trekke flere konklusjoner som har stor bevaringsbiologisk relevans. Ikke minst kan man slå

fast at den gode forekomsten av hubro i Solværøyen **ikke** kan forklares med bakgrunn i manglende kraftlinjedødelighet. Erfaringene fra Sleneset-området viser også med tydelighet at en produktiv hubropopulasjon ikke kolliderer på bakgrunn av høy kraftlinjedødelighet.

Man kan dermed være rimelig sikker på at høy reprodusjonssuksess er viktigere for en hubropopulasjons langsiktig overlevelse enn lav voksendødelighet.

Nå er det er knapt noen stor overraskelse at høy reprodusjon ligger bak Sleneset-

hubroens suksess. Imidlertid gir det dramatiske implikasjoner i forhold til forståelsen av hubroens sterke bestandsnedgang i landet for øvrig. Med Solvørøyen som «fasit» kan man nemlig være ganske sikker på at sviktende reproduksjon – **ikke høy voksendødelighet** – ligger bak hubroens svake bestandssituasjon på landsbasis.

For at vi i framtida skal ha mulighet til å ivareta hubroen på en fornuftig måte, er det i utgangspunktet vesentlig å forstå hvilke miljøbetingelser og mekanismer som ligger bak artens reproduktive suksess i Sleneset-området. Og det bør ikke overraske noen at byttedyrtilgangen ser ut til å styre dette. Det handler egentlig om universell økologisk kunnskap og biologisk barneleardom, dvs. tilgang til næring av god kvalitet er den vesentligste miljøfaktor for alle levende organismer. Det gjelder selvfølgelig også for hubroen.

I Solvørøyen er det en «stor» smågnager – vånden *Arvicola terrestris* – som har den tvisomme glede av å bære hubrobstanden på sine skuldre. Og til hubroens store nytte finnes vånd tilgjengelig på alle vegetasjonskledde holmer i Sleneset-området. Hubroen ser også ut til å være temmelig alene som predator på vånd her ute. For hubroens tilnærmede «vånd-monopol» er det særlig vesentlig at Solvørøyen ikke huser noen bestand av landlevende rovdyr som predaterer vånden. Rødrev forekommer ikke, og med unntak av oter – som i helt ubetydelig grad predaterer vånd – finnes ingen andre mårdyr.

Forbausende nok finnes det altså ikke mink i Solvørøyen. Fra flere europeiske land er det kjent at villminken har sterkt negativ effekt på våndbestanden. I områder hvor mink har etablert seg ser det faktisk ut til at minken tilnærmedesvis eller også fullstendig utrydder vånden. Når Sleneset-området i dag mangler mink, er det ikke fordi mink aldri har vandret inn hit. Det finnes minkbestander på det store flertall av øyer langs Helgelandskysten, og mink har også vandret inn i Solvørøyen. Det har til og med vært drevet mink-farm her ute. Hvor merkelig det enn kan høres – minken har aldri klart å etablere seg i Solvørøyen. Et ekstremt predasjonstrykk fra tette bestander av hubro og havørn kombinert med fortrenging og predasjon fra en tallrik oterpopulasjon, er sannsynligvis hovedårsaken til dette. Resultatet er i alle fall at vånden i Solvørøyen per i dag ikke påvirkes av mink. Endringer av miljøbetingelsene gjennom tekniske inngrep eller som følge av bestandsreduksjon hos en eller flere topp-predatorer, kan imidlertid

raskt endre på dette. En minketablering i Solvørøyen vil sannsynligvis være ensbetydende med bestandskollaps og utdøelse for verdens tetteste hubropopulasjon – intet mindre. Så avhengig er Slenesets hubroer av vånden.

Våndbestanden i Solvørøyen ser imidlertid ikke ut til å følge noen «normal» smågnagersyklus med 3–4 år mellom toppene. En eventuell syklisitet gjenstår å påvise, men vil i så tilfelle ha betydelig lengre mellom toppårene enn de normale 3 til 4 år. I denne sammenheng er det også interessant å nevne at våndbestanden ikke ser ut til å svinge i takt over hele Solvør-arkipelet. Mens man ett år finner en høy tetthet av vånd på den ene holmen, kan det være tilnærmedesvis fritt for vånd på naboholmen. Året etter kan det være omvendt. Det ser følgelig ut til at våndbestanden på de enkelte øyene fluktuerer ganske uavhengig av hverandre. Dette er ikke bare et interessant populasjonsøkologisk fenomen, men må også antas å være en fordel for hubrobstanden, ettersom det dermed alltid finnes vånd tilgjengelig i større eller mindre omfang. For å fullt ut forstå hvilke mekanismer som er virksomme i samspillet mellom vånd og miljø på den ene siden, og hubroen på den andre, er forskningsinnsats og langtidsstudier nødvendige. Som studieområde for denne type forskning har Solvørøyen unike kvaliteter. Det er derfor fristende å si at Solvørøyen er Helgelandskystens svar på ulveområdet Isle Royale i Nord-Amerika.

Men hvor lenge var Adam i Paradis? Kommersielle interesser har nå kastet sine umettelige blikk på det unike øyriket ved Sleneset og søker den norske stats velsignelse og finansielle hjelp for å etablere storskala vindkraftindustri i hubroens hekkeområder i Solvørøyen. I skrivende stund ligger konsesjons-søknaden for Sleneset vindkraftverk til behandling hos Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), og en avgjørelse er ventet å foreligge sommeren 2009. Dessverre er virkeligheten slik at det unike øyriket ved Sleneset i Lurøy kommune hittil ikke er funnet verdig et formelt vern i medhold av naturvernløven, men ligger åpent for rov og ran. Det finnes derfor intet formelt hinder mot å ødelegge den unike naturen i Solvørøyen og gjøre den om til industriområde slik at spekulanter kan tjene penger på salg av såkalt miljøvennlig vindmøllestrøm. Tro det eller ei – et slikt scenario er en reell mulighet i miljønasjonen Norge med det bevaringsbiologiske merkeåret 2010 drøye tolv måneder unna. Mitt avsluttende spørsmål blir derfor: Milde Skaper – hva holder vi på med?

Den norske naturarven på billigsalg til utlandet

Av Arne Flor

Siden Gro Harlem Brundtland for over 20 år siden la fram rapporten om en bærekraftig utvikling har Norge yndet å kalle seg en miljønasjon. Selv blir jeg kvalm når jeg hører dette. I «miljønasjonen» Norge tillater vi å bygge vindmølleparker i de mest sårbare områdene og midt blant Europas mest truede rovfugler og ugler, vi tillater at det bygges kraftstasjoner i vernede vassdrag. Vi tillater at det jaktes på ulv, gaupe, jerv og bjørn, som alle sammen er truede eller meget sårbare arter og knapt nok har noen bestand. Det tillates jakt i nasjonalparker og reservater. Ni av ti miljøvernledere er borte fra kommunene. Noe som gjør at arbeidet med å ta vare på naturarven i kommunene ligger brakk. «Miljønasjonen» Norge vil jeg påstå er en myte.

Senhøstes 2008 sa fylkeskommunen i Nordland ja til å bygge en gigantisk vindmøllepark på Sleneset i Lurøy. Erfaringene fra vindmølleparken på Smøla sier at det er en uklok avgjørelse. Norges største rovfugl, havørn, drepes av rotorbladene fra vindmøllene. Hastigheten på rotorbladene er over 250 km/t og dreper øyeblikkelig ved treff. Nå står Norges største ugle, hubroen, for tur. Av alle ting klarer utbyggerne av de såkalte miljøvennlige vindmølleparker å legge to av sine anlegg midt i den tetteste bestanden av havørn og hubro. Energiselskapenes iver etter å tjene penger, samt kommunenes ønsker om arbeidsplasser, går på bekostning av de siste rester av urørt natur og en fauna som er utrolig sårbar. Og kraften fra vindmøllene går i potten for overskuddskraft og sendes ut av landet. De «miljøvennlige» vindmøllene har hvert år drept havørn på Smøla. Så lenge vindmøllene er i gang vil de trolig fortsette med å drepe havørn på Smøla. På Sleneset vil trolig hubroen oppleve den samme trusselen.

Norge baserer sin kraftforsyning på fornybar energi. Størstedelen av denne energien kommer fra vannkraft. En liten del av el-kraften kommer i dag fra vindkraft, men andelen øker for hvert år. Bak hver utbygging burde det ligge en konsekvensutredning hvor hensynet til naturarven

hadde førstprioritet. Med vindmøllene er vi midt oppe i en naturavdiskusjon hvor det politiske Norge og Miljøverndepartementet ser ut til å være totalt fraværende.

Galskapen startet den 1. januar 1991. Da ble verdens mest liberale energilov satt ut i livet, og det var i Norge det skjedde. Her var Norge virkelig et foregangsland på å slippe markedskreftene løs. Foranledningen til denne galskapen startet høsten 1989. Da dannet Jan P. Syse (H) en treparti-regjering med KrF og Sp. Eivind Reiten (Sp) ble Olje- og energiminister. Han klarte på ganske kort tid å lage et forslag til ny energilov. Den nye loven ble vedtatt sommeren 1990 og trådte i kraft et halvt år senere under Gro Harlem Brundtland. Fra denne datoen ble strømmen regnet som en vare og det ble innført et markedsbasert system for omsetning av kraft. Det medførte at vi nå fikk et nivå innen strømomsetningen som besto av meglere som handlet og formidlet strøm fra bl.a. den nordiske kraftbørsen Nord Pool og ut til kundene. Loven åpnet nå for kraftspekulanter. En av disse meglere er Einar Aas fra Grimstad som i 2007 hadde en skattbar inntekt på 360 millioner kroner fra eget firma hvor han kun kjøper og selger strøm. Arvesølvet er blitt et spekulantobjekt. Dette er noe av det den nye energiloven åpnet for og som fordyrer strømmen. Strømmen gikk nå fram og tilbake over landegrensene, og energiselskapene så fort at det var penger å tjene. Høy eksport av strøm medførte at vi hadde så å si tomme kraftmagasin vinteren 2002/2003, og vi måtte importere dyr utenlandsk strøm. I forkant av strømkrisa hadde de norske energiselskapene sommeren og høsten 2002 eksportert utrolige mengder strøm ut av landet. Nettooverskuddet var så stort som 10 TWh. Dessverre fyltes ikke magasinene opp i samme grad som de ble tappet ned, og krisen var et faktum.

Politikerne begynte å skrike etter mer kraftutbygging og Midt-Norge var mest utsatt. Stoltenberg hadde i en nyttårstale noen år tidligere sagt følgende: «Uberørt natur får en stadig større verdi. Vi er nå kommet dit at tiden for nye store vannkraftutbygginger i Norge er over». Hva han mente med uberørt natur kan man jo undre på. Statkraft vedtok i 1997 å inkludere vindkraft i sin portefølje og igangsatte flere utviklingsprosjekter.

I 2002 åpnet kong Harald Statkrafts og Norges først store vindpark på Smøla. Byggetrinn 1 besto av 20 vindturbiner. Høsten 2005 åpnet Statkraft andre byggetrinn på Smøla. Anlegget hadde nå 68 vindturbiner og var Europas største landbaserte vindparkanlegg.

I realiteten hadde Norge nok kraft, men det hadde ikke politikerne sett. Kraften ble bare produsert andre plasser enn i Midt-Norge, og i tillegg ble overskuddet og vel så det sendt ut av landet der det var mulighet for det. Et godt nasjonalt overføringsnett som kunne sikret hele landet en trygg strømtilførsel i framtiden var ikke tilstede. Det var heller ikke her de store pengene kunne tjenes hos energiselskapene.

Den nye liberale energiloven ble innført uten noen form for konsekvensutredning. Det var fritt fram for energiselskapene å komme med forslag til hvor vindmølleparker kunne legges. Smøla lå langt fra folk, og her var det mye vind – og noen havørn. Ja, bestanden i Norge av havørn var så bra at den fint tålte noen vindmølletrapp, mente forsker Karl-Otto Jacobsen i Norsk institutt for naturforskning (NINA). Noe av det mest deprimerende i naturvernet er når personer man i utgangspunktet trodde ville være en sterk støttespiller for å ta vare på natur-

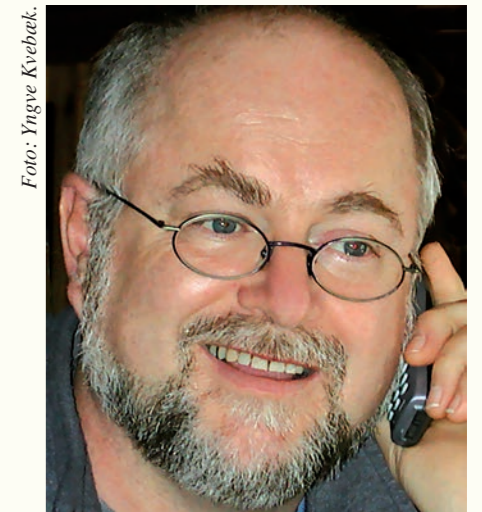

Foto: Yngve Kvebæk.

arven blir en klar motstander. Jeg tenker på personer knyttet til NINA, DN, MD og hos Fylkesmannens miljøvernavdelinger. Personer som har som arbeid å forvalte og sikre naturarven. I utrolig mange saker lar de hensynet til industri, arbeidsplasser og subsidiert landbruk klart gå foran hensynet til naturarven. Norge har mer en 50 % av Europas havørnbestand og følgelig et stort ansvar for arten. Like fullt legger man en vindmøllepark inn i et område med en av de tetteste bestandene i Norge og får aksept for det fra forskerhold i NINA.

Fra 1990 til 2006 hadde Norge en netto krafteksport på 44 TWh (44.573 GWh). Norge er en utrolig stor eksportør av kraft i forhold til innbyggertallet. All ny kraft som produseres i Norge er i realiteten kraft som må eksporteres hvis energiselskapene skal tjene penger på den. Vindmølleparken på Smøla og et eventuelt anlegg på Sleneset vil produsere kraft som vil gå til eksport. Myndighetene tillater at verneverdige deler av naturarven blir rasert og eksportert som strøm til utlandet. Det er denne galskapen vi må stoppe!

Import og eksport 1990–2006 i GWh (kilde: NVE).

År	Produksjon	Totalforbruk	Eksportbalanse	Import	Eksport
2006 ¹⁾	121663	122518	-855	9802	8947
2005	137811	125769	12042	3653	15695
2004	110472	121964	-11492	15334	3842
2003	107246	115131	-7885	13472	5587
2002	130473	120762	9711	5334	15045
2001	121608	125206	-3598	10760	7162
2000	142816	123761	19055	1474	20529
1999	122445	120526	1919	6857	8776
1998	116787	120421	-3634	8046	4412
1997	111420	115238	-3818	8692	4874
1996	104712	113688	-8976	13212	4236
1995	123011	116349	6662	2300	8962
1994	113214	113082	132	4836	4968
1993	120096	112197	7899	587	8486
1992	117506	108777	8729	1380	10109
1991	111011	108236	2775	3274	6049
1990	121848	105941	15907	334	16241
Overskudd (GWh)			44573		

Innvandret ulv har ynglet

Den såkalte Pessinki-vargen som kom fra Finland/Russland høsten 2006 har reproduisert seg i Sverige (Galven-reviret). Hannulven slo seg sammen med en hunnulf fra Voxna-reviret, og DNA-analyser viser nå at det er født valper. Dette er første gang det er født valper med innavlskoeffisient null siden 1991–1993.

Staten bør forvalte verneområder

Forsøkene med lokal forvaltning av verneområder fungerer ikke som ønsket. Direktoratet for naturforvaltning (DN) mener at staten fortsatt må ha ansvaret for å få en faglig forsvarlig og samordnet forvaltning på tvers av kommunegrensene. De siste årene har ca. 10 % av verneområdene forsøksvis blitt forvaltet av kommuner. Kommunens innsats er nå evaluert og DNs direktør Janne Sollie er ikke fornøyd: – Enkelte steder har det fungert bra, men mange kommuner har manglet kompetanse og kapasitet. De har heller ikke greid å samordne seg med de andre kommunene i samme verneområde. I flere områder er konsekvensene blitt vedtak som åpner for utstrakt kjøring eller bygging langt ut over det regelverket og verneformålet tilsier. En del kommuner tøyer reglene så langt at det strider med nasjonal politikk.

Mer penger

Engerdal-ordfører Reidar Åsgård vil ha en egen statlig pott i rovdyrkompensasjon som kommunen kan bruke til hva som helst.

Ingen gjennomgang av rovviltpolitikken

Storingsrepresentantene Gunnar Gundersen, Elisabeth Aspaker, Martin Engeset, Peter Skovholt Gitmark, Kari Lise Holmberg og Ivar Kristiansen har foreslått at regjeringen senest i løpet av vårsesjonen 2009 fremmer sak om evaluering av rovviltpolitikken og rovviltforliket fra 2003–2004, sett i lys av de utfordringer befolkningen innenfor rovviltsonene opplever. I innstilling fra Stortingets energi- og miljøkomité 20. november bifalles ikke forslaget, men åpner for at det innenfor rovviltforvaltningen kan være elementer som kan forbedres. Komiteen vil derfor vurdere fortløpende om det er elementer som bør gjennomgås nærmere. Komiteen viser også til at representantforslaget bl.a. tar opp behovet for en felles forvaltning med tilstøtende regioner i våre naboland. Komiteflertallet viser til at det allerede er etablert et nært samarbeid, spesielt med Sverige, når det gjelder forskning, bestandsovervåking og informasjonsutveksling mv. Det er imidlertid ikke vurdert som aktuelt å ta initiativ til forvaltningsmessig samarbeid angående det enkelte lands bestandsmåsettinger, fellingsregimer, arealdisponering mv. Dette følger blant annet av landenes selvstendige forpliktelser overfor Bernkonvensjonen, samt de forvaltningsmessige forskjellene mellom for eksempel Norge og Sverige i bruk av utmark. Komiteflertallet presiserer også at hovedprinsippene i forvaltningen vil ligge fast – i tråd med rovviltforliket og regjeringens rovviltpolitikk slik den er nedfelt i Soria Moria-erklæringen.

Debatt

Bjørneangrep på mennesker i Sibir

I *Våre Rovdyr* nr. 3/2008 har Uffe Stridsberg en artikkel om dødbringende angrep av bjørn på mennesker. Her hevdes det etter opplysninger fra Sven Brunberg at vi ikke har noen erfaringer med at bjørn i dårlig kondisjon utløser aggressivitet mot mennesker. Denne uttalelsen gjelder for Skandinavia. Går vi til Sibir, fins det mange dokumenterte tilfelle hvor mennesker er drept av bjørner i dårlig kondisjon. Fra min bok *Bjørnens liv* (1999) kan jeg sitere: «Dette er kjent fra Sibir hvor mennesker er blitt drept av underernærte bjørner om høsten. På grunn av misvekst i skogen forårsaket av ugunstig klima kombinert

med skogbrann og omfattende skogsdrifter, sviktet næringsgrunnlaget for bjørnen i visse år, bl.a. frøproduksjonen fra sembrafuruene. Hvis fettreservene ikke er tilstrekkelige, går bjørnen ikke i hi og blir tvunget ut på vandring til nye områder. I denne situasjonen gikk bjørnene til angrep på husdyr og mennesker. Flere mennesker ble drept i løpet av kort tid. Slike farlige bjørner kalles på russisk for shatun.»

Om angrepet i Sverige i 2007 hadde en slik bakgrunn er usikkert da mange andre faktorer kan ha spilt inn.

Kåre Elgmork

SKANDULV:

Ingen ulveyngling i Norge i 2007

166–210 ulver i Skandinavia, men bare 12–18 helnorske

Det skandinaviske ulveprosjektet presenterte nylig sin årlige rapport om status for ulv i Skandinavia. Rapporten gjelder situasjonen vinteren 2007–2008 og konkluderer med en samlet bestand på 166–210 individer. Nedenfor gjengis sammendraget i rapporten:

Vintersesongen 2007–2008 ble det i Sverige og Norge registrert totalt 143–167 stasjonære ulver, fordelt på 20–21 familiegupper med til sammen 98–110 individer, 17–25 revirmarkerende par (40–52 ulver) og fem enslig stasjonære dyr. Yngling i 2007 ble påvist i 19 av de 20–21 familieguppene. Av de 19 valpekullene i Skandinavia i 2007 ble 12 født i allerede eksisterende familiegupper som ynglet også året før (2006), mens revirmarkerende par hadde tilhold i de resterende sju revirene før yngling i 2007. Av de 143–167 stasjonære ulvene hadde 124–140 individer tilhold i Sverige, 10–13 hadde tilhold på tvers av riksgrensen, mens 9–14 individer oppholdt seg kun i Norge. En familieguppe hadde revir på begge sider av riksgrensen (Gräsmark) og et valpekull ble påvist i dette reviret. I den eneste familieguppen med fullstendig tilhold i Norge var det yngling i 2006 (Julussa), men det ble ikke påvist valper i dette eller i noe annet helnorsk revir i 2007.

På sporsnøen ble det utenom flokkene som nevnt registrert 17–25 revirmarkerende par på den skandinaviske halvøya vinteren 2007–2008. Usedvanlig dårlige sporsnøforhold det meste av vinteren over store deler av det skandinaviske yngleområdet for ulv var hovedårsaken til stor usikkerhet om det

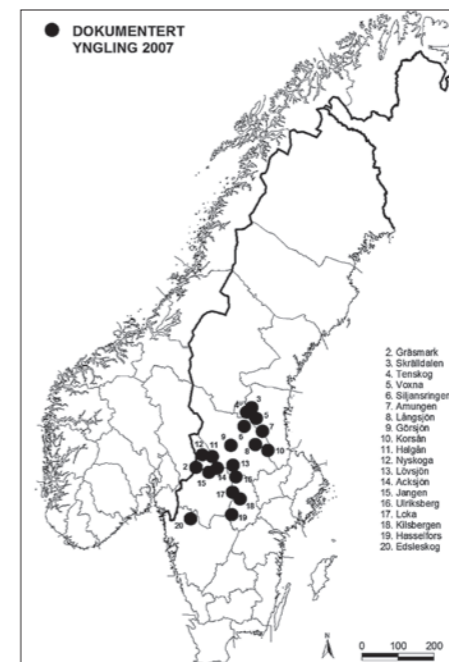
reelle antall par og tidsperioden for når på vinteren flere av disse revirene ble etablert. Av de 17–25 revirene med ulvepar hadde 5–7 av dem også par i forrige registrerings-sesong, fire par hadde tilhold i det som var familiegupper vinteren før, mens 8–14 par var nyetablerte. To til fire av vinterens 17–25 ulvepar hadde tilhold bare i Norge (Osdalen, Kynna, Rotna, Mangen), 2–3 par hadde tilhold på tvers av riksgrensen (Juvberget, Bogen–Eidskog, Dals Ed–Halden) og de resterende 13–18 parene hadde alle tilhold kun i Sverige.

Når det gjaldt stasjonære ulver som revirmarkerte og som ikke hadde tilhold i flokker eller par, ble 5 enslige dyr i Skandinavia klassifisert som «andre stasjonære ulver» vinteren 2007–2008. Av disse hadde én tilhold på tvers av riksgrensen, tre hadde tilhold i Sverige og én i Norge. I Norge kunne ytterligere 3–4 dyr klassifiseres til kategorien «andre ulver». Når det gjaldt antall og utbredelse av kategorien «andre ulver» i Sverige, er antallet beregnet da svensk materiale utenfor områder med tamreindrift fra vinteren 2007–2008 ikke er bearbeidet på samme måte som i Norge.

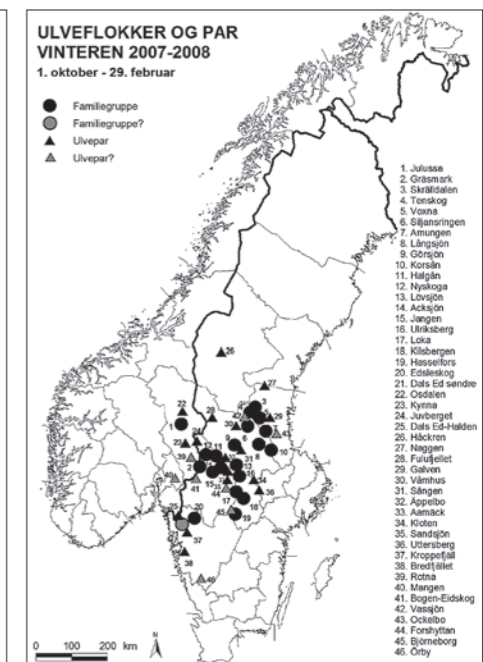
Oppsummert ble det under feltarbeidet vinteren 2007–2008 påvist totalt 12–18 helnorske ulver og totalt 10–13 dyr med tilhold på begge sider av riksgrensen. Antall ulver i Sverige og Skandinavia totalt inkluderer et beregnet antall av kategorien «andre ulver» i Sverige for vinteren 2007–2008.

Kilde: Wabakken, P. et al (2008). *Ulv i Skandinavia: statusrapport for vinteren 2007–2008*.

Sosial organisering Social organisation	Sverige Sweden	Sverige/Norge Border	Norge Norway	Skandinavia Scandinavia
Familieguppe Family group	91 – 100	4 – 6	3 – 4	98 – 110
Revirmarkerende par Scent-marking pair	30 – 37*	5 – 6*	5 – 9*	40 – 52*
Andre stasjonære Other residents	3 – 3	1 – 1	1 – 1	5 – 5
Sum stasjonære Residents, total	124 – 140	10 – 13	9 – 14	143 – 167
Andre ulver Other wolves	20 – 39**	0 – 0	3 – 4	23 – 43**
Totalt Total number	144 – 179	10 – 13	12 – 18	166 – 210

Utbredelsen av 19 bekreftede valpekull av ulv i Skandinavia i 2007. Kilde: SKANDULV.

Utbredelsen av ulveflokker og revirmarkerende ulvepar i Skandinavia i perioden 1. oktober 2007 – 20. februar 2008. Kilde: SKANDULV.

Tre ulveynglinger i Norge i 2008

Men ett alfadyr i to av flokkene kan allerede være borte

Tre ulvepar har fått valper i Norge i 2008, og trolig er det født minst 11 valper. Ynglingene har skjedd i tre områder i Hedmark – i de såkalte Kynna-, Julussa- og Osdalsrevirene. De nye ynglingene er dokumentert av Høgskolen i Hedmark gjennom sporing av ulv på snø.

Kynnaviret i Åsnes, Våler og Elverum kommuner i Hedmark: Minimum tre ulver er påvist gjennom sporing. Minst to av dem er valper, men forskerne som har stått for sporingene mener tallet på valper er langt høyere. Det er ikke funnet sikre spor

etter foreldreparet i området, men derimot spor etter en enslig revirmarkerende ulv.

Julussareviret i Elverum og Åmot kommuner i Hedmark: Forskerne har gjennom sporing påvist minst fire dyr i området. 2–3 av dem er valper. Tallet på ulver i reviret kan være høyere enn det som er dokumentert. Det antas at en av ulvene i foreldreparet kan være død, men det er funnet spor etter et enslig revirmarkerende dyr.

Osdalsreviret i Åmot, Rendalen og Engerdal kommuner i Hedmark: Minst

to valper er påvist gjennom snøsporing. Tallet er trolig høyere etter at seks valper ble fotografert i reviret i sommer. En syvende valp ble funnet død i området. Alt tyder på at det revirmarkerende foreldreparet også er i live.

Mens det i 2007 ikke ble påvist ynglinger av ulv i Norge, tyder altså alt på at det er født minst 11 valper i de tre revirene i 2008. Hvor mange av valpene som fortsatt er i live er ikke kjent, men gjennom snøsporing har forskerne altså påvist seks eller sju valper. Kilde: Direktoratet for naturforvaltning.

Ulvetur

FVR arrangerer ulvetur lørdag 28. februar i Hedmark. Av naturlige årsaker må nærmere stedsangivelse avvente fram til kort tid før arrangementet.

Hver deltager sørger selv for transport til og fra. Skiutstyr er nødvendig. Påmelding kun via epost til yk@fvr.no. Maksimalt antall er 30 deltagere. Deltageravgift kr 200.

Arrangementet er kun åpent for medlemmer av FVR. Turdeltagerne vil senest onsdag 25. februar få oppgitt møteplass og øvrige detaljer via epost.

Revestreker

**Tekst og foto:
Karl Frafjord**

Rødreven er et av de mest slø og vare pattedyrene i Norge – som oftest. Ofte holder den til nær bebyggelse uten å bli lagt merke til. Noen ganger treffer man på rever som ikke er spesielt sky, men som snarere oppsøker mennesker. Dette er ofte uerfarne ungrever som er ute etter en godbit, men slett ikke alltid. Slike tamme rever ser ut til å ha blitt vanligere de seinere tiårene, samtidig som rødreven også delvis har rykket inn i byer. Dette skyldes antakelig mindre jakt og forfølgelse, med tilhørende mindre seleksjon for skyhet. Tamme rødrevert blir ofte virkelig tamme, og kan være både morsomme og underholdende. Så lenge de ikke gjør ugagn da, av en merkelig grunn er tamme rødrevert glade i å stjele ting og drasse dem med seg. Sko ser ut til å stå høyt på ønskelista.

Under mine natlige studier av flaggermus treffer jeg ofte på rødrevert. Jeg har jobba mest i Troms, så derfor er det naturlig at jeg

har sett flest rever her. Likevel vil jeg si at det nesten er påfallende hvor ofte jeg har sett rødrev i Troms, i motsetning til andre steder i landet. Noen av disse revene stikker

av med en gang, dog sjelden langt av gårde. Mange har jeg imidlertid hatt nærmøter med, både valper og voksne. En gang jeg stod på en kjerrevei med telemetrimottakeren pipende i øret, passerte to valper like forbi meg. Den ene av disse snudde og kom mot meg til den nesten snuste på foten min. I slike situasjoner har jeg sjelden et kamera for hånden, og dessuten er det jo ganske mørkt.

Derfor ble jeg ikke overraska ei natt i juli da jeg kom kjørende langs veien og så en ung rødrev i veikanten. Siden det nå såvidt hadde begynt å lysne (midnattsola var nok så fraværende) og siden det var mulig å parkere ved siden av veien, stoppet jeg for å ta reven nærmere i øyesyn. Det kritiske punktet i så henseende er alltid åpning av bildør. Denne gang forsvant reven idet jeg stansa bilen, så jeg gikk ut for å se etter den. Da kom valpen (ca. 2 mnd gammel) tilbake og satte seg rolig ned og så på meg. Vi så på hverandre en stund, inntil jeg innså at denne reven ikke var spesielt sky. Dermed tok jeg sjansen på å hente kameraet i bilen. De første klikka gjorde den litt skeptisk, så den rusla ned i et dreneringsrør som lå i veigrøfta. Imidlertid kom den snart ut igjen

i andre enden, og siden var den akkurat passe nysgjerrig og akkurat passe «jeg bryr meg ikke». Jeg dro tilbake igjen neste kveld og traff da valpen på samme sted.

Valpen gravde opp ei halvvrått mus som nok var overmoden, for den slapp den bare fra seg. Så gravde den fram en småfugl som den spiste på, med typisk «revegrin». Denne så heller ikke helt fersk ut, men det var vel heller fjør som gjorde at den like etter kasta opp. Deretter var det vel naturlig at den la igjen en liten, svart revelort? Ellers rusla den rundt og snuste og så seg om, klødde seg og hadde i det hele tatt masser av tid. Den snuste på bilen og var nesten så nær at den snuste på meg, og den var hele tida rolig. Reven oppførte seg som om den eide veien, men heldigvis var det

ikke mye trafikk på disse tidspunktene. Hvordan det gikk med den, vet jeg ikke. Seint på høsten traff jeg på ei voksen reve-

tispe noen kilometer derfra, som også var helt tam og som hadde blitt föra av folk i flere år, så valpen kan jo ha vært hennes?

Medlemmenes rovdyrbilde

Vi oppfordrer medlemmene til å presentere ett eller flere fotografier av en minnerik og dokumentert rovdyropplevelse. En kortfattet tekst må følge med for å gi leserne en bedre forståelse av fotomaterialet. Det kan være et fotografi av et rovdyr ute i naturen, et interessant rovdyrspor i f.eks. snø, sand eller bløt jord – eller en liten serie med bilder som viser en annen spesiell rovdyropplevelse. Rovpattedyr står i fokus i Foreningen Våre Rovdyrs

arbeid, men det kan like gjerne være fotografier av rov fugler, ugler eller seler. Fellesbetegnelsen for disse artene er rovdyr eller rovvilt. Med dagens digitale fotoverden har mulighetene blitt mange for de som er interessert i dyrelivet i vår natur og som har et våkent blikk for det som foregår ute i terrenget. Har du et spesielt rovdyrbilde du vil dele med foreningens medlemmer gjennom tidsskriftet, så send det sammen med en tekst til redaktøren.

En studie i godmodighet

Av Yngve Kvebæk

Masterstudent Peter Greve gjorde feltarbeid i tjukkeste bjørneland, men ble slett ikke redd da han fem ganger møtte bjørnen ansikt til ansikt.

– Mer erfaring med bjørn gir mindre frykt, sier han.

De siste par årene har mennesker igjen blitt angrepet av bjørn i Skandinavia. Det har ikke skjedd ofte gjennom historien. Masterstudent Peter Marcus K. Greve ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) har forsket på den skandinaviske brunbjørnens forhold til mennesket.

Metoden var å oppsøke merkede bjørner. I løpet av feltarbeidet møtte han bjørn fem ganger i åpent lende.

– Det er klart det er veldig spesielt å møte en bjørn, og det skjer ikke uten en sommerfugl eller to i magen. Men vi vet at den skandinaviske bjørnen ikke jakter på mennesker – den bare forsvare seg når den er redd, sier Greve.

Stikker som regel av

I forsøkene peilet han inn en GPS-merket bjørn, for så å gå mot den og passere på 50 meters avstand.

– Poenget var å simulere vanlige turgåere. Om vi var flere pratet vi derfor normalt med hverandre, slik at bjørnen skulle høre oss komme. Var jeg alene pratet jeg med meg selv, forteller Peter Greve.

Tilbake på feltstasjonen registrerte og analyserte han bjørnens bevegelser under og etter møtet med mennesket.

– Jeg følte jeg var trygg og hadde full kontroll, men det er klart det alltid er et element av spenning i møte med et stort rovdyr, sier Greve.

Hverken han eller de andre forskerne i prosjektet registrerte aggressiv oppførsel fra bjørn i løpet av forsøkene.

– Som regel stikker de av, men det hender de blir liggende og skjule seg. I noen av tilfellene var bjørnen nysgjerrig på menneskesporene og undersøkte dem i etterkant.

Masterstudenten med bedøvet bjørn. Foto: Peter Greve.

Nærkontakt

I dag er brunbjørnen i all hovedsak en innvandrer i Norge. Mens Norge langt på vei har kvittet oss med dem, huser Sverige ca. 2.800 individer og noen virkelige bjørnetette områder. Ikke minst i Dalarna og Gävleborg län der hovedfeltstasjonen for det skandinaviske bjørneprosjektet også ligger.

I løpet av tre måneders feltarbeid gjennomførte forskerne over 90 forsøk, hvorav 10–15 prosent av dem medførte visuell kontakt med bjørnen. Peter Greve brukte seg selv som forsøkskanin i mellom 30 og 40 forsøk.

Å stresse eller provosere bjørnen unngås konsekvent. Hvis det skjer, kan selv den bærspisende skandinaviske varianten bli gretten.

Når er bjørnen farlig?

Den amerikanske grizzlybjørnen kan oppsøke mennesker, og representerer en større fare. Men nå har også vår bjørn angrepet mennesker. Hvorfor?

– Det er noen forhold som går igjen ved bjørneangrep på mennesker: hund, jeger med våpen, binne med unger og bjørn på kadaver, sier Peter.

– Det er stort sett jegere som blir angrepet, fordi jakthunden kan skremme en bjørn, gjøre den aggressiv og føre den til jegeren. Selv om bjørnen ikke ønsker å angripe mennesket kan den gjøre et skinnangrep, og om jegeren får «bjørneskjelven» og skadeskyter bjørnen kan det ende tragisk. En skadeskutt bjørn er svært farlig.

Å befinne seg mellom ei binne og ungene hennes, er heller ikke gunstig. Det fikk en finsk jogger erfare i 1998. Før det var ikke folk blitt drept av bjørn i Norden siden 1906.

Mer bjørn gir mindre frykt

– Jeg snakket med mange mennesker i Dalarna, for å få greie på deres holdninger til bjørnen. De har faktisk et veldig

avslappet forhold til den, forteller Peter.

– Så mer bjørn kan gi mindre frykt?

– I Norge blir det oppstuss hver gang noe skjer, selv om svært få trenger å forholde seg til bjørn i naturen rundt oss. Det kan virke som om frykten reduseres med erfaringen, sier Peter.

Selv vasset han formelig i bjørner under sitt feltoppdrag. Et lite antall av dem er merket og kan følges med GPS- eller VHF-sporing.

– Bjørner er flinke til å gjemme seg, og det skjer nok mye oftere at bjørnen ser oss enn at vi ser den, sier Peter Greve, som i høst leverte sin masteroppgave om bjørn og menneske.

Unngår mennesker

Sammendrag fra masteroppgaven

Menneskelig aktivitet påvirker brunbjørner *Ursus arctos* direkte gjennom økt dødelighet og indirekte ved å redusere tilgjengeligheten av bjørnens prefererte habitat og næringskilder. Dette kan ha en innvirkning på bjørnens atferd. Mennesker utryddet nesten den skandinaviske brunbjørnpopulasjonen på begynnelsen av det 20. århundre. Majoriteten av dødsfall blant voksne skandinaviske brunbjørner kan fortsatt relateres til mennesker. Dette kan utløse en anti-predator atferd hos brunbjørnen. Atferden til brunbjørnen varierer geografisk og brunbjørnen i Nord-Amerika og Russland er mer aggressiv enn i Skandinavia.

Mange mennesker frykter den skandinaviske brunbjørnen, selv om sannsynligheten for å bli skadet hvis man treffer en bjørn er minimal. Denne frykten kan forklares ved at den trolig var en verdifull egenskap i vår evolusjonære fortid. Kunnskap om atferden til den skandinaviske brunbjørnen i møte med mennesker kan redusere menneskers frykt og skape mer positive holdninger til brunbjørnen.

En positiv holdning i befolkningen er en forutsetning for en vellykket forvaltning av brunbjørnpopulasjonen. For å møte dette kunnskapsbehovet utførte jeg feltstudier på brunbjørnens atferd i møte med mennesker. Studiet ble utført i Gävleborg og Dalarna fylker i Sverige, i en del av det sørligste reproduktive kjerneområdet til den skandinaviske brunbjørnpopulasjonen.

I 102 forsøk gikk en eller to personer til fots mot bjørnen og passerte dens dagleie på cirka 50 meters avstand. Totalt 22 individer (4 hanner og 18 hunner) ble brukt i studiet. Målet med studiet var å kartlegge brunbjørnens atferd i møte med mennesker og å avdekke mulige faktorer som påvirker atferden. Det var stor variasjon i brunbjørnens atferd. Avstanden mellom bjørnene og menneskene da bjørnen reagerte på menneskenes nærvær, typen respons og avstanden bjørnene beveget seg etter forsøket, varierte mellom individene og mellom ulike forsøk på samme individ. Tre av fire bjørner forlot dagleiet før eller da vi passerte dagleiet. Halvparten av de som ble liggende forlot dagleiet kort tid etter at vi hadde passert. Ingen av forsøkene resulterte i aggressiv atferd hos bjørnene.

Omtrent en av ti bjørner ble sett, selv om bjørnens posisjon var kjent og vi kunne registrere bevegelse ved hjelp av radiotelemetri. Den store variasjonen i atferd gjør det vanskelig å definere en «normalatferd» for den skandinaviske brunbjørnen, men resultatene indikerer at den skandinaviske brunbjørnen foretrekker å unngå møter med mennesker. Dette støtter konklusjonen i tidligere studier om at den skandinaviske brunbjørnen vanligvis ikke er en aggressiv bjørn.

Ny avtale verner rovfugl

Norge har sluttet seg til en internasjonal avtale som skal verne mer enn 70 rovfuglarter. *Agreement on African-Eurasian Birds of Prey* ble signert av Norge i oktober og er en regional avtale under Bonnkonvensjonen. For Norges del omfatter avtalen ingen arter i høyeste truetkategorier, men åtte arter behøver tiltak i avtalens virkeområde: tårnfalk, jaktfalk, fiskeørn, havørn, myrhaug, kongeørn, snøugle og jordugle. Ytterligere 14 norske arter er omfattet av avtalen, men disse er plassert i en lavere kategori i forhold til behov for tiltak. *Kilde: Miljøverndepartementet.*

Hjelp til selvhjelp I

Hadde ulvekonflikten blitt dempet hvis staten, og ikke lokalsamfunnene i utkantstrøk, hadde betalt kostnadene ved å ha ulv i Norge? Spørsmålet stilles i rapporten «Effekter av ulv på elgbestanden: da ulven kom og forsvant på Koppangkjølen» som nylig er publisert av forskere og andre personer tilknyttet Høgskolen i Hedmark, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Universitetet i Oslo, Fylkesmannen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning.

– Ulvene på Koppangkjølen kostet grunneierne to millioner kroner årlig i de årene vi har best data. Dersom kostnadene var like høye alle år, tapte lokalsamfunnet 16 millioner kroner bare i tapte jaktinntekter, sier dosent Torstein Storaas ved Høgskolen i Hedmark. *Kilde: Høgskolen i Hedmark.*

Hjelp til selvhjelp II

Kåre Kleiva takket ja til tilbudet om å gi opp som sauebonde i Elverum kommune. Staten har i år gitt over 13 millioner kroner til bønder som vil slutte med sau i rovdyrutsatte områder. Kåre Kleiva fikk 4,5 millioner kroner for å starte med rugeegg-produksjon i stedet.

– Sauebonden Kåre Kleiva har klart noe som en vanlig norsk kornbonde eller grønnsakdyrker hittil bare har kunnet drømme om. Han har fått staten ved Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet til å betale for blant annet midlertidig bortfall av beiterett. I tillegg får han full økonomisk støtte for omlegging av driften på gården, sier styremedlem i Foreningen Våre Rovdyr, Arne Flor.

Blant løver og leoparder

I nesten en time satt vi der. Kveldslyset var nydelig – det samme var løvinnen med de to små ungene 30 meter unna. Plutselig reiste hun seg, kom rett bort til den åpne safaribilen, trakk været og satte øynene i oss. Deretter gikk hun rolig tilbake til ungene og la seg. Vi satt stille som steinfigurer – dog ikke med samme farge i ansiktet.

**Tekst og foto:
Rune Bjørnstad og Torunn Johnson**

Kafue National Park

Løvene og vi befant oss i Kafue National Park i Zambia. Fjernt fra trafikk og mas – langt ute i det som er skikkelig afrikansk villmark. Kafue ligger vest i Zambia og er på størrelse med Israel (22.480 km²). Her er det påvist 482 fuglearter og flere antilopearter, bl.a. hesteantilope, letjevannbukk og sabelantilope. Det er også gode muligheter for gepard, løve, serval, flekkyene, leopard, kafferbøffel samt hyenehund (flekkyhund) hvis man har flaks.

Busanga Plains

Busanga Plains ligger nord i Kafue. Disse sletteområdene er et Serengeti i miniatyr med store åpne gressletter og en og annen dott med palmer og kratt. Her bor man komfortabelt på en «bush lodge» med god mat, behagelige senger, dusj og vannklosett. Fugler og pattedyr har man rett utenfor senga. Om morgenen kan man åpne en del av veggen og nyte mangfoldet før man har stått opp!

Stedet vi bodde på tok inntil åtte gjester. Det passet godt til den ene bilen man disponerte. Stort sett var bilene åpne – tak og vinduer var borte. Dette ga bedre kontakt med faunaen – og mer spenning. Med en løve eller elefant inntil en åpen bil kan vi love at man sitter rolig. Vi husker spesielt de fine solnedgangene, og tidlige morgener da tåka lå som et teppe over den underjordiske elva som rant utenfor hytta. Det er best å dra dit i september–oktober. Fra desember til juli er det stengt på grunn av regn. Drar man i oktober, går det å krysse de bløte områdene ved den underjordiske elva med bil.

I Zambia kan man dra innom en liten park som heter Mosi-oa-Tunya ved Victoria Falls. Her finner vi bl.a. landets to siste buttleshorn. Det artige er at man sporer opp disse dyra til fots! Vi hadde flaks og var bare noen meter unna en stor neshornhann. Den reiste seg opp da vi var 40 meter unna, kom rett mot oss og passerte på 5–6 meters hold. Dyret skulle bare beite litt på noen vekster like ved oss. Sånne ting er krydder i hverdagen.

Selous game reserve

Det er ikke bare i Zambia det er villmark. Vi har sansen for å kombinere bil- og

Med en skulderhøyde på opptil 4 meter og en vekt på inntil 7 tonn er afrikaelefanten verdens største landpattedyr. Disse intelligente og sosiale dyrene blir omtrent 65 år gamle og spiser inntil 170 kilo vegetasjon hver dag. Hannelefanter (bildet) streifer gjerne omkring på egen hånd eller i små ungkarsgjenger.

fotturer med båtutflukter. Da er det en betingelse at det finnes ei spennende elv som er vid og fin med masse sandbanker. Et sånt sted er Rufiji River i Selous Game Reserve sør i Tanzania. Det er et enormt område på ca. 50.000 km² hvor den nordligste biten er åpnet for turisme. Her ligger det flere lodger langs elva med topp standard – og topp priser. Dette er et av de beste stedene for å oppleve skikkelig villmark med flodhester og krokodiller fra vannivå. Elva er også drikkevannskilde for elefanter, bøfler og andre spennende arter. På grunn av jakt sør i Selous er dyra mer redd for biler og folk enn ellers. Fra båt er det greiere. Området er en skikkelig perle!

Sør-Afrika

Etter noen besøk i Afrika har det vært ett dyr vi har sett lite til – bare tilfeldige glimt eller med spotlight på kveldsturer. Leoparden er ironisk nok Afrikas vanligste katt, men en av de vanskeligste å oppdage. Den er utrolig tilpasningsdyktig og litt av en jeger. Det er registrert minst 92 forskjellige byttedyrarter, og mellomstore antiloper som impala er favoritten. Leoparden kan være nær og i byer og leve av hunder, eller den kan ligge i timevis ved et vannhull i Kalahari hvor den fanger duer som kommer for å drikke. Vi tror det er med leopard som med en del andre dyr – får den være i fred, er den like gjerne aktiv i dagslys som i mørket.

Det er en park i Afrika som pekte seg ut, nemlig Kruger nasjonalpark. Dette enorme området på 19.633 km² er som mange andre parker i Sør-Afrika inngjerdet. Med de store arealene spiller det likevel liten rolle. Vest for Kruger ligger en del private eiendommer som tidligere var inngjerdet. Her drev man jakt og vanlig turisme. For noen år siden fjernet man ca. 100 km med gjerde mot Kruger og satset enda mer på vanlig turisme. Det er med andre ord de samme dyra som vandrer og lever fritt både i Kruger og de private områdene. I nasjonalparken kan en reise rundt både på egen hånd og i organisert form. Dette medfører at Kruger har en del restriksjoner som en ikke finner utenfor parken. Blant annet får en ikke kjøre utenfor vei. I de private områdene gjør en som en vil. Når det er sagt så er det vår erfaring at man holder en høy etisk standard også her. Man presser ikke dyra – tvert imot. Skulle turistene få valuta for pengene og eierne beholde levebrødet, måtte man lære de ville dyra at folk og biler ikke var farlig. Dette er man veldig bevisst på. Et eksempel var en buttleshorn som kom fra nasjonalparken og slo seg til. Det tok nesten to år før neshornet ble fortrolig med mennesker og biler. Hele tiden var det fokus på «don't push the animals».

Midt i smørøyet

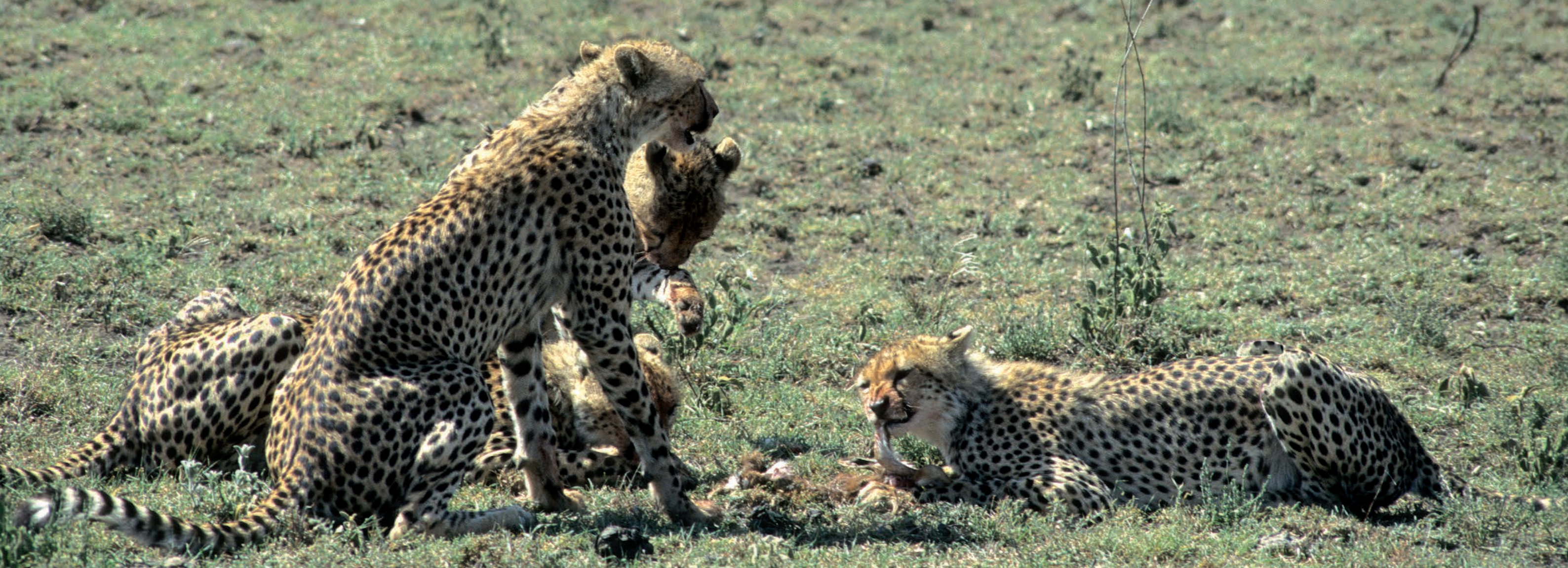
På tross av høyere pris vrenget vi lommeboka og valgte en privat lodge i Sabi Sands, som ligger i de omtalte private områdene. Og vi angret ikke. På lodgen hadde man lagt fin sand i gangveiene. Disse ble børstet hver kveld, og om morgenen så man hvem som hadde vært på besøk. Ved flere anledninger hadde vi hatt leopardbesøk inne på selve lodgen mens vi sov. Vi så leopard(ene) nesten hver dag. Det gikk en del sandveier rundt omkring i bushen, og metoden for å spore dyrene var å kjøre langs disse med en sporer som satt helt foran på bilen. På den måten kunne man danne seg et bilde utfra sporene i sanden og visste omtrent hvor en skulle lete. Så gikk to personer inn til fots og fant dyra.

De fleste leopardene så vi i dagslys. Bilen og oss brydde de seg ikke om. Vi så flekkyener som prøvde å ta leopardunger, og vi fikk innblikk i adferd og vaner. De fleste leopardene vi så var tisper. Hannene var verre å se siden de benyttet større områder. I Zambia var vi innom South Luangwa nasjonalpark som er kjent for sine leoparder. Vi så arten også der, men disse dyrene var mer sky. Da vi var i Sabi Sands husket vi en episode fra nettopp South Luangwa. På en kveldstur fanget lyskasteren inn to leoparder i lag på ca. 70 meters hold. Begge dyrene ble redde og gjemte seg. Tenk for en sjanse til å få oppleve privatlivet til leopardene! Lite ante vi da at vi skulle få komme til Sabi Sands og oppleve nettopp dette – i dagslys med leoparder som var helt avslappet. To morgener fulgte vi to leoparder som parret seg. Det var tisper som fulgte etter hannen, og de holdt det gående til det ble varmt på formiddagen. Da forsvant de inn i krattet og la seg for dagen. Hannleoparden skrukket på overleppa da den krysset veien foran bilen bare et par meter foran sporeren Rufus som satt over venstre frontlykt.

Vi var enig med en sørafrikaner som var med: «La turistene dra til Kruger så drar vi hit».

False Bay

Sør for Cape Town ligger False Bay. Ute i denne bukta ligger Seal Island. Som navnet tilsier samler det seg masse seler på denne lille steinøya. Det er det også andre som har lært. I august/september, da det er vinter her, samler det seg hvithaier. De har utviklet en egen teknikk når de jakter sel. Som en torpedo skyter de fart fra dypet mot selen i overflaten. Har man flaks, kan man se haien hoppe høyt i været. Vi tok en haitur og opplevde 6 hvithaier rundt båten. Det er også mulig å bli senket ned i haibur, og da kan man telle tennene på haiene. På grunn av ustabilitet vær på denne årstiden er det greit å tilbringe noen dager her dersom

En gepardfamilie trenger mye mat. Her spiser de en thomsongasellekalv. Disse kattene løper opp byttet sitt med en fart på inntil 120 km/t. De er lite utholdende – stikker byttet unna, gir de opp jakten etter noen hundre meter.

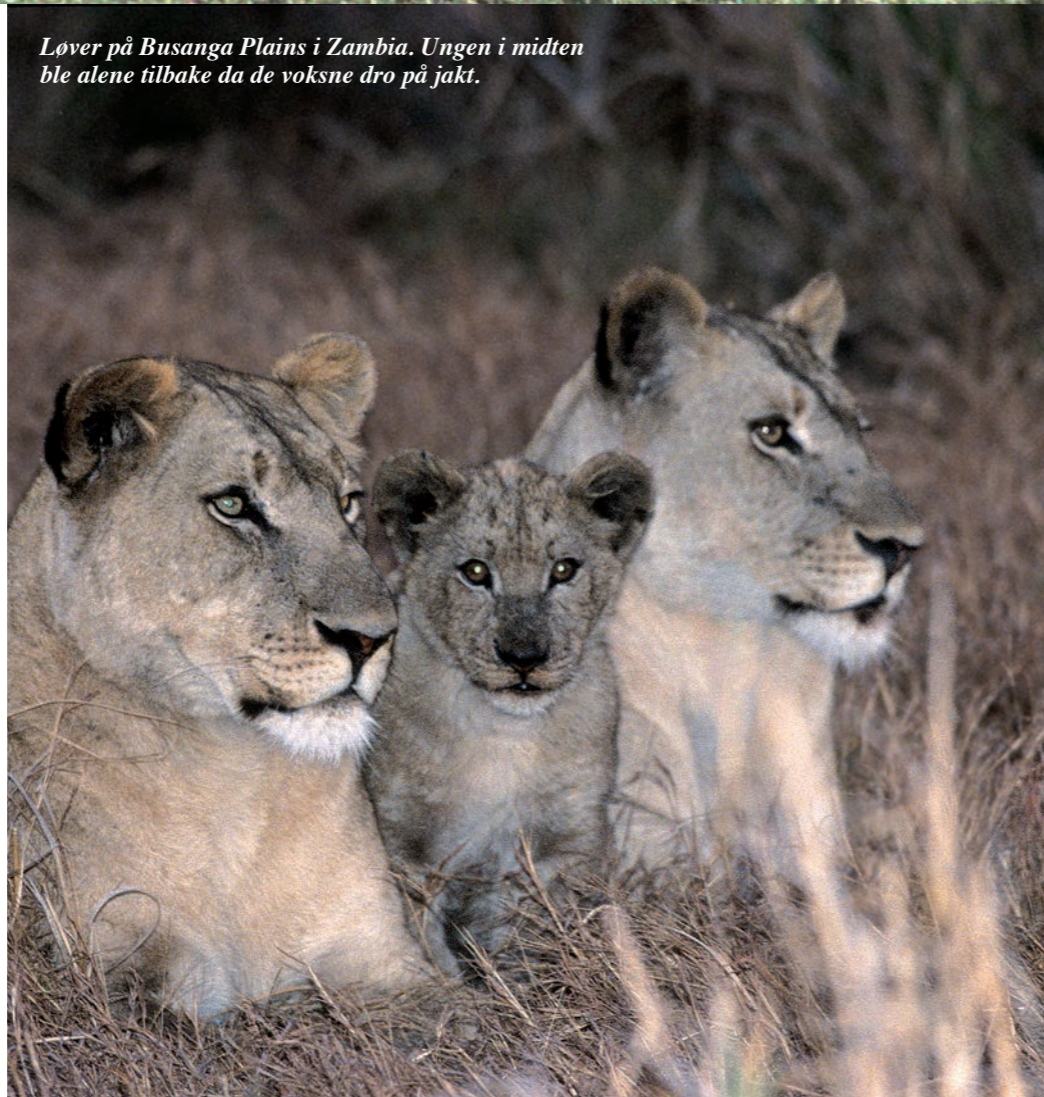
Løver på Busanga Plains i Zambia. Ungen i midten ble alene tilbake da de voksne dro på jakt.

dette fenger. En trenger brukbare forhold for å gå ut med båtene.

Sluttord

Stoffet i denne artikkelen er hentet fra reiser til Tanzania i 1997, Zambia i 2005 og Sør-Afrika i 2006. Det har vært stort å få oppleve noe av mangfoldet på dette enorme kontinentet. Har man et snev av naturinteresse, er det umulig å unngå å bli hekta. Vi har sett at parkene er viktige for mangfoldet – det var lite dyr utenfor. Artig var det også å sitte ved bålet langt ute i villmarka med en godkopp og høre guidene fortelle. Noen av dem syntes det var helt greit å ligge borte på jobb i månedsvis. Hovedgrunnen kom etterhvert for dagen: Det er lov med flerkoneri i Zambia. Disse gutta tjente såpass at de hadde råd til å skaffe seg flere koner. En bieffekt var at de syntes det var deilig å komme unna kjerringer og unger en stund! Det går an å kombinere jobb og ferie...

Vi gleder oss til neste Afrika-tur!

Buttneshorn i Mosi-oa-Tunya. Oksen på bildet var halve bestanden i Zambia! To tonn neshorn som passerer forbi på fem meters hold er spennende når man beveger seg til fots!

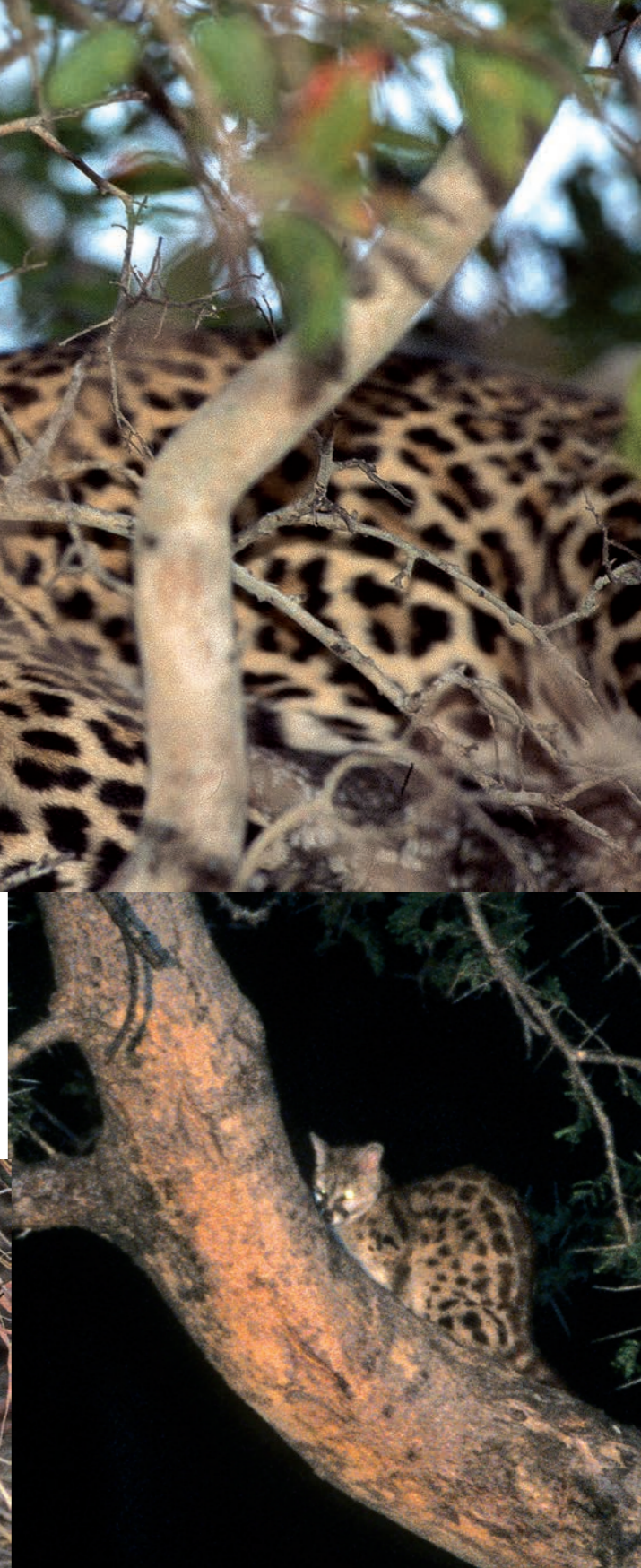
Leopardene er gode klatrere. Det er en tilpasning for å skjeme byttet. De drar byttet oppe i trær – langt utenfor rekkevidde for sultne løver og hyener.

Løve med nyfanget vortesvinunge.

En flekkhyene nyter den første solvarmen. Det er hunddyrene som dominerer hos disse rovdyra, og de veier faktisk 10 kilo mer enn hannene!

Den voksne leopardhunnen hadde mistet synet på det høyre øyet etter en slåsskamp med en annen leopard. Tross dette hadde hun to unger og var dyktig til å drepe impalaer.

Afrikasivetten er også nattaktiv. Den lever bl.a. av skorpioner og giftslanger, og veier 10–15 kilo. Arten tilhører snikekattfamilien som er nært beslektet med mangustfamilien. Disse to familiene utgjør sammen med kattefamilien, hyenefamilien og et par andre familier underordenen Feliformia i rovpattedyrordenen Carnivora.

Storflekkgenetten er en annen snikekattart som er nattaktiv og kan observeres på kveldsturer med spot-light. Den kan trekke inn klørne som ei gaupe. Selv om arten er flink til å klatre, tar den mesteparten av byttedyra på bakken.

Flekkhyener og skaberaksjakaler spiser på restene av en elefant som måtte avlives. Den hadde gått med en ulovlig oppsatt snare langt inn i det ene frambeinet – med infeksjoner og stygge skader.

Hyenehundene lever i flokker på opptil 20 individer og er formidable jegere. I likhet med geparden løper de opp byttet sitt, men her er det ikke snakk om å stoppe etter noen hundre meter. Bestanden i Afrika teller maksimalt 3.000 dyr.

Parrende leoparder i Sabi Sands vest i Kruger nasjonalpark. Tispa fulgte etter hannen som var ei flott katter på 70–80 kilo. De brydde seg lite om oss og holdt på med sitt til sola ble for varm ved 10-tiden på formiddagen. Da gikk de inn i tett skog og la seg på dagleie.

I mårskogen

En rovdyrfortelling

Tekst: Geir Sjøli
Akvarell: Hilde Aaseth

Fem hundre år var gått siden furua var ei lita spire. Nå strakk den sine grove greiner mot himmelen, og det måtte to mann til for å ta rundt den tykke stammen. Ingen tømmerhoggere hadde brydd seg med å felle det mektige treet, det sto nok litt for vanskelig til utpå bergskrenten. Furu hadde overlevd storm, torden og tung snø. Til og med da en skogbrann raste forbi klarte den seg. Den hadde sett liv fødes og liv dø i århundrer. Gammelskogen dekket hele lia opp mot fjellet – gran og furu med ei og annen osp og bjørk innimellom. Flere trær hadde veltet og var dekket av mose og sopp.

Det er mars måned. I mer enn hundre år har tiurene samlet seg til vårspletten i den mørke skoglia, og i tussemørket kommer de store fuglene inn på leikplassen. Den gamle tiuren har i mange år vært den sterkeste på leikplassen. Den slår seg inn i den store furua i utkanten av spillplassen. Her vil den sove en stund før spillet begynner ved daggry.

Mens tiuren i den store furua sover, våkner et annet dyr i ei diger gran et annet sted i lia. Her har det dagsøvet i et ekornreir, og raskt klatrer det ned stammen. Dyret er langt og smidig med mørkebrun pels. I brystet har det en gul flekk. Måren, gammelskogens listige jeger, skal ut på jakt.

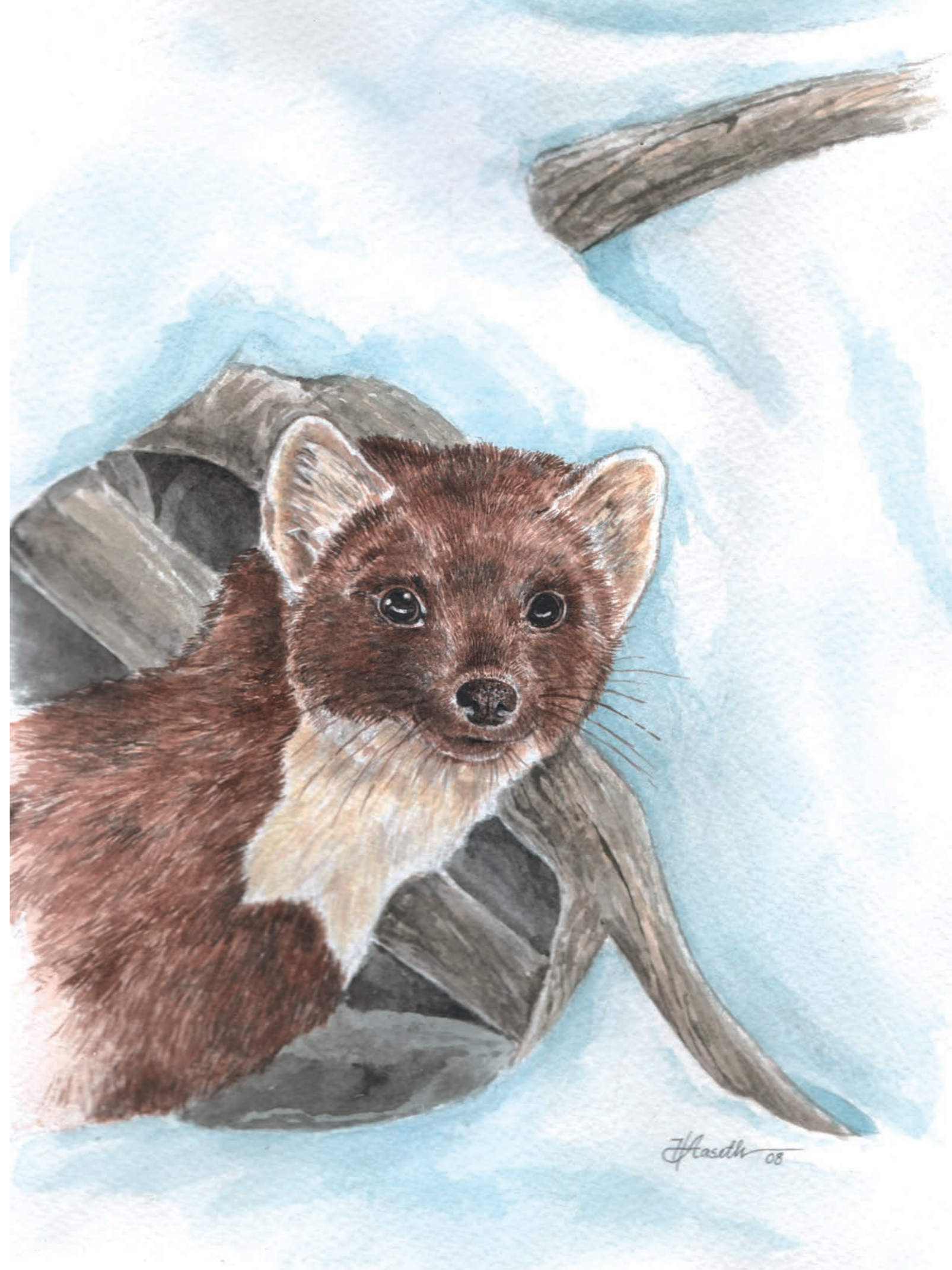
Hunmåren er godt kjent i den mørke skoglia. Hun vet hvor haren beiter, hvor det finnes mest mus, og hun kjenner til de fleste hule trær hvor det er lett å ta egg og fugleunger. Marsnatta er kald. Det er skare med litt nysnø, så måren setter tydelige spor. Sporene er litt større enn etter en katt, og det står to og to spor litt på skrå jevnslides. Det er over en meter mellom hvert hopp.

Hun hopper raskt gjennom skogen. Myrer og andre åpne plasser vil hun

helst ikke over. Hun har hørt hubroens mørke rop i natt, og den store nattfuglen har skarpe klør. Mus og ekorn har hun ikke lyst på nå, hun vet om et sted der det fins større mat. Månen kaster et blekt lys over skogen da hun når fram dit tiurene sover. Hun ser en mørk bylt i kjempefuru, og forsiktig nærmer hun seg treet. Nesten lydløst klatrer hun opp stammen. De skarpe klørne får godt tak i den grove barken. Plutselig våkner tiuren. Den aner fare og kaster seg på vingene. Den raske måren hopper etter fuglen ut i løse lufta, men mårkjeften når bare halen, og med ei stor fjær i kjeften bumser den ned i snøen. De andre tiurene våkner av bråket og flyr vekk med kraftige vingeslag. Litt fortumlet kaver måren seg opp av snøen og hopper vekk. Under ei rotvelte finner den et røyegg den gjemte sist høst. Det ble kald mat i natt.

Hele neste dag ligger måren under den nedsnødde rotvelta. I kveldingen smetter den fram, blir stående litt i snøhullet ved utgangen, værer og stirrer – er alt trygt der ute? Måren kommer seg helt fram fra rotvelta og hopper ned gjennom lia. I et tett gransnar finner hun et ferskt ekornspor. Lukten av sporet gjør henne hissig, og hun følger i lange hopp. Snart har ekornet klatret opp i trærne, og måren klatrer etter, hopper fra tre til tre og leter. Plutselig spretter en liten kropp ut fra ei gran. Ekornet tar sats og svever ut i løse lufta over til neste tre, men måren følger like bak. Greinene vipper etter dyra og drysser snø mot bakken. Nesten uten en lyd går det ville jaget gjennom vinterskogen. De to farer oppetter trelegger, utover greiner og ut i løse lufta. Dyra klorer seg fast i nye trær, videre og videre.

Etter hvert blir skogen glisnere, det blir lengre mellom trærne, og til slutt ender den ved ei stor myr med bare småkratt. Her når måren igjen ekornet. Endelig

ble det litt å ete. Men plutselig dukker enda en jeger opp. En stor fugl, lydløs som selve natta svever inn mellom trærne. Hubroen har oppdaget måren som sitter i snøen og spiser på ekornet. I siste øyeblikk oppdager den fuglen og får kastet seg til side. De skarpe klørne rispet den såvidt i skinnet. Måren hopper mot treet helt skogkanten og kommer seg opp. Men det er bare ei tørr gran nesten uten greiner. Det er ingen steder å gjemme seg.

Måren er redd nå. Foran seg har den en åpen myr, og bak en sulten hubro. igjen angriper ugla, og påny unngår måren såvidt klørne. Hubroen gjør en sving og nærmer seg igjen.

En elgokse står og beiter i krattet helt i utkanten av skogen. Den har lenge hørt den ville jakten inn i granskogen, men de små dyra bryr den seg ikke om.

Den vettskremte måren øyner nå bare en mulighet til å berge livet. I et kjempesprang hiver den seg ut i løse lufta og lander på ryggen til elgoksen. Forskrekket bykser elgen over myra så snøen spruter. En slik rytter har den aldri hatt. Måren klorer og biter seg fast i elgragget, nå er den i hvert fall trygg for hubroen.

På den andre siden av myra blir skogen tettere. Her hopper måren av elgen og gjemmer seg i ei tett gran. Elgoksen stopper opp. Den pruster og tramper og forstår ikke hvem den hadde på ryggen. Men i skogkanten på den andre siden av myra har hubroen funnet restene av ekornet. Litt etter roper nattfuglen: *huuoo, huuoo*.

Det går mot vår i mårskogen. Varme vinder smelter vekk snøen, og det drypper av trærne. En svartspett er ivrig opptatt med å hakke ut reir i ei gammel furu. Dette oppdager måren og klatrer opp for å undersøke en morgen spetten er ute. Etter møtet med hannmåren sist sommer bærer hun unger i seg, og hun må snart finne et sted å føde. Hullet passer bra, og hun ruller seg sammen for å dagsove. Plutselig dukker svartspetten opp. Den er rasende over å ha mistet rommet sitt, men den tør ikke jage vekk måren. Hele dagen flakser den rundt treet sitt og skriker før den flyr vekk for å lage nytt reir.

Hunnmåren trives godt i spettehullet. Hun har dratt inn gras og hareull slik at det er mykt og godt. I flere dager ligger hun i ro. Hun går bare ut om natten for å jakte. Det er mye mus og skoglemen i denne delen av skogen, så hun sulter ikke.

En regntung natt i april føder hun tre unger. De er blinde og ikke større enn mus.

Grytidlig en morgen før sola har stått opp over åsranda er måren på vei tilbake til reiret etter en jakttur. Hun vil ikke være lenge borte fra ungene, så det ble ikke så lange turen. Bare to mus klarte hun å fange. Hun er fremdeles sulten og bestemmer seg for å ta en tur til. I ei bratt li med grov skog ligger et stort kvistreir i ei osp. Her har hønsehauken hekkeplassen sin. Måren nærmer seg forsiktig. Kanskje hun kan snappe en unge hvis de er alene? Raskt klatrer hun opp stammen og titter over reirkanten. Den store haukehunnen har lenge sett måren som nærmet seg og er klar til å forsvare ungene. Den hogger etter måren med de skarpe klørne og hveser. Ikke lurt å prøve seg der, nei. Hunnmåren hopper raskt over i et annet tre og forsvinner.

Etter fem uker åpner ungene øynene. Om natten kravler de rundt i hiet, men om dagen sover de sammen med mora. En dag våkner mårene av en brummende lyd. Mora stikker ut hodet for å undersøke. Ungene er også nysgjerrige og trenger seg fram i åpningen. Hun klatrer ned stammen og hopper av sted for å se hva det kan være. Hun skjuler seg under busker og kratt mens hun nærmer seg bråket. Plutselig snur hun og hopper raskt tilbake. De tobeinte er kommet, og flere trær har falt. Her kan hun ikke være lenger. Hun klatrer raskt opp i reiret, griper en unge i kjeften og hopper gjennom skogen. Hun vet om ei ur hun kan gjemme dem i, men det er et godt stykke unna.

Da hun henter den andre ungen, har de tobeinte kommet enda nærmere. I voldsom fart griper hun ungen, mister den og må ta nytt tak. Det er langt utpå formiddagen da hun kommer for å hente den siste av de små. Men da er de tobeinte kommet for nær treet hennes til at hun tør nærme seg. Hun gjemmer seg i ei tett gran, og fortvilet må hun se på at reirtreet faller. Hun kan høre ungen skrike i den hule stammen. Furu deiser i bakken, og et stort brummende dyr kommer og drar det vekk. Resten av dagen ligger hun hos de to ungene i ura. Her er de trygge foreløpig. Dypt inne i ura er det tørt og lunt. Om kvelden drar hun ut for å lete etter den siste ungen.

Det er stille i skogen nå, og forsiktig hopper hun fram mot hogstplassen. Nede ved skogsveien ligger en haug tømmer som dyret har dratt frem. Hun kan se det står stille på veikanten. Kanskje det sover? Det lukter i hvert fall vondt. De tobeinte er heldigvis borte. Forsik-

tig hopper hun opp på tømmerhaugen, smyger og leter mellom stokkene. Da kjenner hun lukten av ungen. Hun finner fram til stokken og kryper inn. Den er i live og pistrer glad. Det var såvidt ungen klarte å klore seg fast da treet falt og ble dratt vekk. Hun får den med seg ut mellom alle stokkene og hopper mot ura.

Det er blitt tidlig sommer i skogen. Ungene har begynt å følge mora utenfor hiet. Det er lett å finne mat nå, med hareunger, smågnagere og fugleunger som sitter skrikende på bakken. Noen ganger fanger mårene mer enn de kan ete. Mora bærer maten inn under røtter og steiner for å gjemme den til senere. Ungmårene følger henne frem og tilbake for å se hva hun gjør.

Mora velger dagplass der det er godt rom nå som ungene er blitt så store og skal sove sammen. De gjemmer seg ofte i urer og revner, eller de ligger på greinene i grov og bustet skog. Noen ganger blir de oppdaget av troster som lager et voldsomt oppstyr. Mårene er ofte på besøk i trostereirene, og de hissige fuglene trekker til seg en hel hærskare med låtene sine.

En kveld leter mora etter mus under en nedfalt stamme. Ungmårene hopper mest omkring og leker i lyngen. De klatrer raskt opp og ned trestammer, prøver å fange hverandre, og ofte bumser de ned i den myke mosen. Plutselig blir mora oppmerksom på en bevegelse i lyngen. Hun reiser seg på bakbeina for å se bedre. En rødrev bykser fram, mora roper et skarpt varselrop til ungene, men reven har allerede en i kjeften. De andre mårene redder seg raskt opp i ei gran, mens reven løper vekk med ungen. Etter dette er mårene svært forsiktige når de ferdes på bakken.

Tidlig en morgen utpå høstkanten har mårene gått til ro blant greinene i ei stor osp. Det var lite mårene fikk i seg av mat i natt. Mens de spiste blåbær inne i granskogen kom reven på besøk igjen og mårene måtte holde seg i trærne. Den kjente lukten av dem, og hele natten svinset den omkring og lette. Da hører de det tasler i lyngen under treet. Forsiktig titter mårene fram. Kanskje det er en hare?

Et langbeint gulbrunt dyr kommer gående gjennom skogen. Ørene har lange svarte dusker. Det store dyret beveger seg nesten lydløst. Gaupa merker ikke mårene oppe i treet, men går videre med lange skritt. Hunnmåren reiser seg fra greina hun har ligget på og hopper raskt over i neste tre, og de to ungene følger henne. Ned på bakken

vil ikke mora nå da den store skogkatten er i nærheten, men i trærne er mårene trygge. Forsiktig følger mårene etter gaupa. Hun har ofte fulgt etter skogkatten, og vet at den ofte har mat liggende et sted. I kanten på ei slette smyger gaupa seg inn under ei skjørtegran.

Mårene kan lukte at det er mat der, og venter tålmodig i nærheten. Etter en stund kommer gaupa fram, ser seg omkring, og forsvinner i skogen. Snart er mårene framme ved grana. Det er fremdeles mye igjen av rådyret som gaupa fanget forrige natt, og mårene kan ete seg gode og mette.

Det er seinhøst i mårskogen og snøen har lagt seg. Ungene har nå lært å klare seg selv, og har skilt lag med mora. Mårene har nå fått vinterpelsen. Den er lett og bløt og har en fin glans. Mora er mørkere enn ungene, pelsen hennes er nesten svart.

Av og til møtes dyra, snuser på hverandre en stund men drar hver sin vei. Det er ikke så lett å finne levende mat lenger, men de finner igjen egg og mus som de gjemte vekk i sommer, så de sulter ikke. At maten nå har en råttten smak bryr de seg ikke om. En sen kveld kjenner mora lukt av mat litt oppe i et tett grantre. Hun klatrer opp for å undersøke. Her er noe galt, maten er festet i noe som ikke hører skogen til. Det lukter av tobeint også, og hun løper vekk. En vinter fant hun en av sin egen slekt som satt fast og var død i noe som luktet akkurat som dette.

Vinteren har kommet, og mårhunnen farter vidt omkring på leting etter mat. Det er stille i skogen, og snøen ligger dyp. Hun er svært forsiktig når hun ferdes ute om nettene. Hubroen svever lydløst mellom trærne og leter etter noe å sette klørne i.

En kveld kommer hun fram til en av de tobeintes boliger. Hun har ofte funnet mus her. Hytta er tom, hun kjenner bare en svak lukt av menneske. Hun hopper bort til veggen, leter langs grunnmuren og under trappa, men ingen mus er å finne. Da hører hun det tasler og rasler inne i hytta. Hun kan også kjenne lukten av musene. Hytta er jo full av mus, men hvordan skal hun komme inn? Hun hopper rundt og leter etter en åpning. Musene piper inne bak stokkene, og måren blir ivrig, hun kjenner sulten gnage. Lett klatrer hun opp på taket. En tut stikker opp nesten som et hult tre, og hun kikker ned. Nå kan hun høre musene enda tydeligere. Ivrig klatrer hun inn, men klørne får ikke tak i den glatte pipa og hun bumser ned i peisen. Forskrekket og med pelsen full av aske hopper hun

ut på golvet. Musene piler til alle kanter. Jaktiveren tar over, og hun rekker å fange tre stykker før resten gjemmer seg i hullene sine. Hun setter seg helt stille, og snart kommer musene fram igjen.

Hun eter seg god og mett, men da dagslyset kommer sigende vil hun tilbake til skogen. Hun prøver å klatre opp samme veien hun kom ned, men pipa er for glatt, og klørne får ikke tak. Hun hopper mot noe hun tror er en åpning, men noe hardt og glatt stopper henne. Måren er fanget.

Flere dager går. Hun har fanget flere mus, men nå er det ingen igjen. Det er et forferdelig rot i hytta. Hver natt har hun gjennomløst hver krik og krok på leting etter en utgang. Kopper og glass er veltet ned fra hyller og skap, sengetøy og gardiner er revet i stykker, og flere ganger har hun prøvd å komme opp pipa. Sot og aske fra peisen ligger over hele golvet.

Nå sitter hun mest i ro. Litt snø har føket ned gjennom pipa og ned i peisen. Ved å slikke i seg av den får hun slukket den verste tørsten. En pakke kjeks er alt hun finner av etende, men god er den ikke. En dag hører hun skritt utenfor, og en tobeint åpner døra og kommer inn. Hun tør ikke smette forbi der hun sitter oppe på et skap. Så blir døra stengt og lukten av den tobeinte bølger mot henne. Hun får panikk og raser rundt i vill fart, høyt og lavt. Den tobeinte lager skarpe lyder og løper etter, får etter en stund tak i henne og holder henne fast med tykke labber. Hun biter og klorer, men den tobeinte stenger henne inn i et lite rom. Etter en stund merker hun at den tobeinte går ut, og bærer henne av sted. Mannen har puttet måren i ei bøtte med lokk og tar henne med hjem.

Hjemme på gården plasserer mannen måren i et nettingbur utenpå låveveggen. Han setter inn en kasse med tørt høy som hun kan gjemme seg i. Etter en stund kommer han med noe kjøtt og en skål vann.

Mårhunnen er vettskremt. Hele dagen ligger hun sammenkrøpet i et hjørne. Pelsen hennes er full av sot og skitt etter oppholdet i hytta. Maten den tobeinte har lagt inn vil hun ikke røre selv om hun er sulten. Det kommer flere tobeinte og stirrer på henne og lager skarpe, stygge lyder. Den vonde lukten av dem river i den fine nesen hennes, og det kommer røyk ut av hodet på en av tobeiningene. Hun viser de skarpe tennene da en av dem kommer nær, og da lager tobeiningen kaklende lyder.

Like før mørket kommer, dukker en ny

tobeint opp. Den er ikke så stor som de andre. Måren kan lukte at det er en hunn som hun selv. Hun har lang pels på hodet som har revens farger. Den vesle tobeinte lukter ikke så vondt som de store, og hun lager myke lyder før hun forsvinner.

Hele natten hopper mårhunnen hvileløst omkring i buret uten å finne en åpning. Åpningene er akkurat så store at hun kan stikke nesen ut. Hun river labbene og snuten til blods på den skarpe nettingen.

Mårhunnen tok ikke til seg mat før de tobeinte slapp levende mus inntil henne. Om dagen ligger hun rolig i kassa, men om natten hopper hun omkring. Lukten og lydene fra skogen driver henne til stadig å lete etter en åpning. En månelys natt kom en av hennes egne unger fram mot buret. Den satt en stund utenfor, men forsvant raskt da det kom lyder fra den tobeintes hi.

En dag åpner de store tobeinte buret og griper henne med tykke labber. De kjenner og napper i pelsen hennes som nå er ren og vakker. Hun prøver å bite og klore, men de holder henne fast. Den vesle tobeinte er også kommet. Hun lager myke, såre lyder, men de store er skarpe i stemmen og hun går vekk.

Den natten leter måren nok en gang desperat etter en åpning. Hun føler at noe forferdelig vil skje snart. Mens natta er på det mørkeste hører hun at en tobeint kommer. Hun kryper sammen og blottes den skarpe tanngarden. De tobeinte har ikke pels på halsen, og hun har sett blodårene under den tynne huden. Nå må hun slåss for livet hvis de prøver å ta på henne. Det er den vesle hunnen med den lange hodepelsen som kommer og måren blir litt roligere. Hun går helt bort til buret, åpner det og går noen skritt tilbake. Mårhunnen nøler et øyeblikk før hun hopper ut og lander i snøen. Ingen nettingvegg stengte lenger, hun var fri! Blodet bruser gjennom henne, og hun hopper det raskeste hun kan mot skogen.

I skogkanten stopper hun opp, reiser seg på bakbeina og titter mot gården. De store tobeinte er kommet ut og lager høye, stygge lyder.

FVRs flotte t-skjorter

NY FVR-SKJORTE

*Koksgrå med ulveakvarell malt av Viggo Ree.
Tekst: Ulven – en naturlig del av norsk natur.*

NB! Fotomontasje

Str. S, M, L, XL
Pris kr 150 pr. stk. + porto

Restsalg gaupeskjorte

Str. S, M
Pris kr 100 pr. stk. + porto

Bestilles fra vår representant i Østfold Helga Riekes via følgende alternativer:

E-post: helgariekes@hotmail.com
Post: Helga Riekes, Larkollv. 849, 1560 Larkollen
Tlf.: 69263709 (evt. les inn bestilling på hennes automatiske telefonsvarer). Du mottar så varen sammen med giroblankett.

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Leder
Birger Westergren, Sømskleiva 11, 4637 Kristiansand
p 38 04 69 87, mob 47 26 30 33

Kasserer
Stig Anderson, Lokes v. 18, 4846 Arendal
p 37 02 36 22, a 37 05 71 95

Styremedlem
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Styremedlem
Erling Mømb, Østtagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Styremedlem
Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Styremedlem
Christin Valsjø, Hardlandsv. 2 B, 2615 Lillehammer
mob 90 53 95 83

Vararepresentanter
Toril Andresen, Gløtten 2, 1920 Sørumsand
mob 92 43 21 46

Lars Johan Berge, 7882 Nordli
p. 74 33 72 19, mob 95 03 96 35

Knut Georg Flo, Neshaugen 83, 5226 Nesttun
mob 94 48 38 38

Rein Midteng, Steinbrøttet 11, 2743 Harestua
mob 40 06 81 88

Daglig leder/redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsv. 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Medietalsmann
Birger Westergren, Sømskleiva 11, 4637 Kristiansand
p 38 04 69 87, mob 47 26 30 33

Informasjonskonsulent
Viggo Ree, Pamperudbakken, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75, faks 32 15 78 22

Regionleder Troms & Finnmark
Therese Simonsen Rye, Utsikten 190, 9018 Tromsø
mob 95 02 57 61

Regionleder Midt-Norge
Lars Johan Berge, 7882 Nordli
p. 74 33 72 19, mob 95 03 96 35

Regionleder Hedmark
Erling Mømb, Østtagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Regionleder Østfold
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Bidrag til FVR

Foreningen Våre Rovdyr er for lengst godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det innebærer at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med kr 500 til og med kr 12.000 enten det gis til ulvefondet, som ordinære gaver eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke kontingentbeløpet.

Din skatt blir redusert med 28 % av beløpet du overfører. Et gavebeløp på f.eks. kr. 1.000 (utover kontingenten) reduserer skatten med kr 280 slik at din reelle utgift blir kr 720.

FVR skal innberette beløpene til ligningsmyndighetene slik at din selvangivelse automatisk blir utfylt i relevante felt. Da trenger vi ditt personnummer, så påfør gjerne det på overføringen. Hvis ikke, så er det slett ikke noe problem. Vi tar bare kontakt eller skaffer fram opplysningen i henhold til godkjent prosedyre.

FVR har i mange år angitt kontingenten som minimumsbeløp med åpent beløpsfelt på kontingentgiroen. Mange medlemmer er således vant til å gi en stor eller liten slant ekstra til virksomheten. Kommer dette ekstrabeløpet opp i kr 500 eller over, så sørger vi for at det kommer til skattefradrag på din selvangivelse i henhold til ovennevnte ordning med gaver til frivillige organisasjoner.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
Konto: 2800 11 12149

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdyrenes rolle i naturen og deres behov for egnede biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

2008

Seniormedlem	min. kr 200
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 250
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 75
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter av Våre Rovdyr
Kun abonnement Våre Rovdyr kr 200
Konto 2800 11 12149

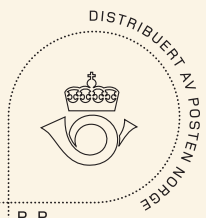
Member/subscription abroad (NOK 250):
Sparebanken Soer, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: AASPNO22
IBAN number: NO872800112149

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 195
2151 Årnes

E-post: fvr@fvr.no
Tlf.: 22 23 23 89

Web: www.fvr.no

B-Economique
NORGE

P.P.

Returadresse: Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
N-2151 Årnes

